

V. 540

1) Thesaurus

not 12 p. 3

4

I. DRVSII
MISCELLANEORVM
CENTVRIA SECVNDA.

Continet notas in septem libros
Locutionum Augustini.

1586.

V540

G. S.

LAVRENTIO. HUMFRIDO. C. V.
DOCTORI. PROFESSORI. THEO-
LOGIAE. REGIO. IN. CELEBERRIMA.
ACADEMIA. OXONIENSI. PRAE-
SIDI. COLLEGII. MAGDALEN. ETC.

THOMAE. BICLAEO. R. V.
DOCTORI. THEOLOGIAE. EPISCOPO.
CICESTRENSI. RECENS. CREATO.
HOSPITI. QVONDAM. SVO.

AMICIS. BENEMERITIS. LITTE-
RARVM. AC. HONESTARVM. ARTIVM.
PATRONIS. EXIMIIS. I. DRVSIVS.
DEDICABAT. HANC. SECVNDAM.
CENTVRIAM. MISCELLA-
NEORVM. SVORVM.

L. M

I. DRVSI
MISCELLANEORVM
CENTVRIA SECVNDA.

CAP. I.

Claudere oculos defuncti apud quos usitatum.

OCulos morientium à proximis claudi
solenne ritu Ebræo, Græco, Romano.
Ebræo, Gen. 46, 5. *Et Ioseph pones
manum super oculos tuos.* vult dicere,
claudet oculos tuos. Abenezra, *Mos
vivorum, ut claudant oculos morientium.* Græco,
Penelope de Telemacho,

Comprimat ille tuos, comprimat ille meos.
Plutarchus de consolatione ad Apollonium, *Mo-
ritur aliquis in peregrinatione, cum gemitu hæc ad-
ferunt:*

*Ah miser haud illi genitor venerandaq; mater
Compressere oculos.*

Romano, Propertius:

*Te Lepide, & te Paule meum post fata leva-
men,*

Condita sint vestro lumina nota sinu.

De Vocatus voce quedam sciri necessaria.

VOcatus ab electo in hoc differt, quod omnis electus sit vocatus; non item omnis vocatus electus. itaque Christus ait: *Multi vocati, pauci electi.* interdum tamen vocatus idem cum electo, ut apud Apostolum Iudas, quo in loco ita scribit: *Iudas Iesu Christi servus, frater autem Iacobi, vocatus a Deo patre sanctificatis, & Iesu Christo servatis.*

Id intelliget qui vocatorum quæ genera sint animadvertit. Alij enim efficaciter vocati sunt; alij non item. Ex his sunt qui vocationi minimè obtemperant: sunt alij, qui obtemperant quidem, sed carent veste nuptiali, hoc est, fide & charitate. Quocirca eorum vocatio non est efficax. Sine fide enim nemo potest Deo placere, nedum servari. Cum igitur Apostolus hoc modo scripserit, *Vocatis à Deo patre sanctificatis, & Iesu Christo reservatis:* tales autem non sint nisi electi, perspicuum est, quod initio diximus, eosdem esse hic & vocatos & electos. Nam electi omnes, qui efficaciter vocati: & contrà, qui electi, ijdem efficaciter omnes vocati. Sic accipitur id verbi epistola ad Ebræos capite 9, versu 15. *Ut morte ad redemptionem earum pravaricationum intercedente, quæ fuerunt sub priore testamento, qui vocati erant, promissam æternam hereditatem acciperent.* & in illo, *Quos vocat, eosdem sanctificat.*

CAP. III.

An Camuel filius Nachor, pater Syrorum fuerit.

VExabar his diebus in illo loco Genes^{is} ex interpretatione vetere, 22, 21.

Et Camuel patrem Syrorum,

Libri Græci *πατέρ Σύρων*, dicunt ecce claris verbis Camuel fuisse patrem Syrorum. At contra Iosephus de Aram Semi filio, *Aramæos instituit, quos Græci Syros vocant.* & Hieronymus de Quæst. Ebraicis: *Ab eo Syri, quorum Metropolis Damascus.* Quod si Syri oriundi ab Aram filio Sem, quomodo Camuel, qui diu post vixit, pater eorum esse potuit? Non concilio prorsus ex interpretatione. Codex Ebraeus, *ABI ARAM.* igitur verto, *pater Aram.* Non enim Aram hic Syros significat: sed erat ex filijs Nachoris, *ὁμώνυμος* ei, à quo Syri appellationem suam acceperunt, si credendum Iosepho & Hieronymo.

CAP. IV.

Psalmi Græci emendantur.

PSal. 78, 9. *Κύριε πύτοις ἡμεῖς.* Consentiant hic libri Græci. Ebrei ad unum omnes, *קָיָה פִּטּוֹתֵינוּ*: quomodo sanè ipsos interpretes scripsisse iudico. Porro hunc errorem genuit, nisi valde fallor, mos breviter scribendi *קָיָה* pro *Κύριε*, nam ex *קָיָה* factum primo *קָיָה*: deinde, cum id integrum scriberetur, *קָיָה*, ita conijcio, non planè ad severo.

CAP. V.

Occidere pro molestum esse.

Occidere quandoq; significat vehementer molestum esse, ut in illo, Hof. 6, 5. *Occidi eos verbis oris mei.* & apud Comicum, *Occidunt me quidem, dum nimis sanctas student apparare nuptias.*

C A P. VI.

Ptolomais. Ace vel Acho.

Acho, prima Ain, urbs est eius nominis, Iud. 1. 31. hanc posterior ætas Ptolomaida dixit. Itaque Act. 21, 7. ubi in Græco est, *Πτολομαῖς*, Syrus interpres retulit Acho, sive Accho, nempe, 12, 9. Iosephus Gorionis hist. Iuda. lib. 6. cap. 67. *Venerunt Ptolomaida, quæ prius Acho dicebatur.* Plinius hist. nat. lib. 5. cap. 19. *Ptolomais, quondam Ace.*

C A P. VII.

AL pro EL.

Psal. 89, 2. *ἐως τῶν αἰώνων οὐ ἐ.* Vaticanum exemplar, *οὐ ἐ ὁ Θεός*; & rectè. Sequitur, *μὴ ἀποστέψῃς ἄνθρωπον*, negatio non legitur in Ebreo: crediderim ego cam esse ab ijs, qui legerunt *AL pro EL*. itaque ubi additum *ὁ Θεός*, delendum *μὴ*. sunt enim duæ diversæ interpretationes. Sic 7, 12. *EL ZOEM, μὴ ὄργῃς ἐπ' αὐτὸν*, id est, *AL*.

C A P. IIX.

Ταφῆς, ἐνταφιασῆς. sepelire.

Tαφῆς est bustuarius, qui & νεκροθάπτης, & libitinarius: ab eo differt ἐνταφιασῆς, quem pollinctorem vocant. huius munus est cadavera lavare,

& aromatibus condire, quod Græciauctores ex-
 primunt verbo ἐνταφιάζειν: Latinus interpres vetus
 sepelire dixit, Ioan. 19, 40. *Acceperunt ergo corpus*
Iesu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus,
sicut mos est Iudeis sepelire. Græcè habetur ἐνταφιάζειν.
 ut & Matth. 26, 12. *Mittens enim hæc unguentum*
hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit. πρὸς τὸ
 ἐνταφιάσαι με. Hinc ἐνταφιασμός, id est, prisca inter-
 pretatione, sepultura, Marci 14, 8. *Prævenit ungere*
corpus meum in sepulturam: Ioan. 12, 7. *Sinite illam*
ut in diem sepulture mee illud servet. Dicitur & ταφὴ
 Gen. 50, 3. ἐταφῆ κατὰ τὸν ἥμαρ αὐτοῦ ἐν τῇ ταφῇ; id est,
 ἐνταφιασμός. Vetus interpres hîc retulit, *ipse quippe*
mos erat cadaverum conditorum; nempe ex Ebræo,
 quod Santes dixit, *quia sic complentur dies eorum,*
qui aromatibus condiuntur. Alius interpres, *eorum*
qui balsamo illinuntur, & rectè: est enim τὰν ver-
 bum, quo hîc usus Moses, propriè ἐνταφιάζειν: quo-
 modo sanè Græciæ translatores convertunt in eod-
 dem loco versu, qui præcedit, καὶ προσέταξεν Ἰωσήφ
 τοῖς πατέρι αὐτοῦ τοῖς ἐνταφιασμοῖς ἐνταφιάσαι τὸν πατέρα
 αὐτοῦ, καὶ ἐνταφιάσαι οἱ ἐνταφιασμοὶ τῷ Ἰσραὴλ. Quæ la-
 tius leguntur apud Hieronymum ex Ebræo ad hunc
 modum, *Præcepitq; servis suis medicis, ut aromati-*
bus condirent patrem, quibus iussa explentibus. An-
 dreas Melvinus Scotus, Theologus doctissimus,
 consebat huc referri posse ex symbolo Apostolo-
 rum, *Sepultus est:* doctiores expendent. nam certè
 ut ταφὴ, suprà valet ἐνταφιασμός: sic fieri potest ut
 ταφῆς eo loco positum sit pro ἐνταφιασμοῖς: nihil te-

merè affirmo. Iudicium existimatio que erit penes Theologos eos, qui re, non verbo, Theologi sunt; qualis Andreas ille est, quiq; linguarum studium haud extremis, ut aiunt, labris degustarunt. Nam vulgus Theologorum quid sentiat de hac re susq; deq; nobis est. Audiamus nunc Augustinum eleganter & doctè animadvertentem discrimen harum vocum, de quibus diximus. Eius verba leguntur in primo Locutionum, ad hunc modum:

Non invenit lingua Latina quemadmodum appelleret ἐνταφιασμός. Non enim ipsi sepeliunt, id est, terram mandant corpora mortuorum, quod Græcè est ἐνταφιασμός; sed ἐτάφην. Illi ergo ἐνταφιασμοῖς id agunt, quod exhibetur corporibus humanis, vel condiendo, vel siccando, vel involvendo & alligando: in quo opere maxime Aegyptiorum cura præcellit. Quod ergo dicit etiā sepelirent, curaverunt intelligere debemus: & quod dicit quadraginta dies sepultura ipsius curationis accipiende sunt. Sepulchrum enim ille non est, nisi ubi se mandaverat sepeliri. hæc tenus Augustinus.

CAP. IX.

Græca editio corrigitur.

EBraica locutio est, *Filius centum annorum*, pro eo quod nos diceremus, natus centum annos. Ea reperitur Gen. 11, 10. *Sem filius centum annorum & genuit Arphaxad.* Libri Græci hodie ἡμῶν Σὺν τῷ ἐκατῷ ἔτην, ὅτι ἐπὶ ἐννὸς ἔτ' Ἀφραξάδ. Olim erat, καὶ Σὺν τοῖς ἑκατῶν ἔτην, teste Augustino: cuius verba hac de re leguntur in primo Locutionum: *Quod quidam Latini*

Latini codices habent, Sem filius Noë erat annorum centum, cum genuit Arphaxad: Græci habent, Sem filius centum annorum, cum genuit Arphaxad: ubi ellipsis est, quia deest erat. Sed quod non habent, filius Noë; sed filius tantum, nova locutio est. Planè nova Latinis auribus, at non Ebræis, (qui amant ita loqui: hoc cum ignorarent librarij, adiecerunt nomen Noë: prorsus imperitè inscite quæ) quibus usitatum ita loqui. Apage igitur scholion illud, quod in Latinis nonnullis Sem filius Noë. Cæterum Latina & Græca locutio erit, si hoc modo legatur, Sem erat centum annorum, Σὴν ἦν ἑκατὸν ἐτῶν, omisso nomine, filius.

CAP. X.

Quid sit, ut vadam ad dextram vel ad sinistram.

Genef. 24. 49. Dicite mihi, ut vadam ad dextram vel ad sinistram. Augustinus hunc locum ita interpretatur, Per dextram scilicet prosperitatem, per *Lib. 1.* sinistram adversitatem significavit: id est, dextram, si *Locut.* concesserint: sinistram, si non concesserint. Sed pace eius viri dixerim, parum dextrè. Est enim locutio, quæ proverbij figuram habet, ut cum dicimus: Neque ad dextram, neque ad sinistram, pro, in nullam partem. Plura de hac locutione aliàs.

CAP. XI.

Quid differant δῶρον & δόμα ex opinione Augustini.

Donum Græcè δῶρον dicitur. Δόμα est datum, & latius patet, si Augustino credimus, qui de differentiis horum vocabulorum ita scribit: & queret.

duntur, & quæ donantur, data dici possunt. Et ideo omne donum etiam datum est, non omne datum etiam donum est; quia non omne quod datur, continuo etiam donatur. Scripta hæc leguntur Locutionum lib. 4.

C A P. XII.

Απολύει cui verbo Ebraico respondeat,
quidve significet.

LVc. 2, 29. Nunc dimittis servum tuum Domine. Græcum exemplar habet, ἀπολύεις. huic respondet apud Ebræos בטר, non נין; ut Theodorus existimat. Est autem ut בטר, ita ἀπολύειν, absolvere crimine, debito, aut vinculis: item repudiare. itaque בטר & חייב contraria sunt, & נבטר in frequenti usu pro eo quod est mortuus, & בטורן repudia, ut Græcè ἀπολύσαι γυναῖκα. In mortis mentione usurpant & Ixx. Num. 20, 29. καὶ ἂν πᾶσα ἡ συναγωγὴ ὅτι ἀπέλυθη Ααρὼν, id est, quod demissus esset Aaron. Augustinus hic doctè animadvertit, Non facile hoc verbum reperitur in Scripturis, dimissus, pro eo quod est mortuus. Hoc & in Evangelio est, ubi ait Simeon, Nunc dimittis servum tuum in pace. Veruntamen ἀπολύεις habet in Græco, quod magis à resolutione, quàm à dimissione dictum sonat. Non enim dixit ἀφεις, quod sine dubio est, dimittis. Hanc Augustini opinionem id confirmat, quod Syrus Interpres convertit, Nunc solve servum tuum Domine: nec non quod Theophylactus annotat, homines sanctos habere corpus pro carcere, & pro vinculis. Themistius apud Stobæum, citante Theodoro, à quo

à quo ego nunc habeo, ἀπολύσθαι ἢ ἀποδησόντα, καὶ
 τῇ τελευταίᾳ ἀπόλυσιν καλεῖσιν. τὸ γὰρ δέκατος ὀνομάζουσι ὡς
 διδόμενος ὑπ' αὐτῶν ἡ ψυχῆς. Opinor etiam Apostolum,
 quum ita scriberet Philip. 1, 23. ἐπιθυμῶ ἐχθρὸς εἶναι τὸ
 ἀγαλλῦσαι, in mente habuisse verbum לְפָטֵר, quod
 sæpè ita usurpant ut dicant לְפָטֵר מִן הָעוֹלָם, di-
 mitti sive dissolvi ex hoc mundo. in quo vetus
 contrahendi ratio לְפָטֵר pro לְפָטֵר.

CAP. XIII.

Ferrum, pro nervo ferreo.

A Pud Davidem fugit plerumque; quid ferrum sig-
 nificet his verbis, *In ferrum venit anima ipsius.*
 Laudat hunc locum Augustinus in quinto Locu-
 tionum, & ferrum accipit ut in illo, *fornax ferrea:* Deu. 4. 20
 ubi intelligi vult duram tribulationem. Sed hic alia
 ratio, meo animo, alius sensus. Puto autem ferrum
 dici pro nervo ferreo, ut sensus sit, *In nervum fer-
 reum venit anima ipsius.* certè præcedit, *afflixerunt
 compedibus pedes eius.* Ita ἔσθλ. Aristophanes & Lu-
 cas Act. 16, 24, vocant numellam, quam Plau-
 tus Persa dixit ligneam custodiam. Igitur ferrum,
 vincula pedum ferrea, quas boias vocant. Vocan-
 tur & πόδες σιδερεῖς, pedicæ ferreae, & compedes fer-
 ri, Psalm. 149. Venit in mentem quæri posse, cur
 dicat, *anima ipsius*: & respondeo non deesse, qui
 per animam corpus hic denotari putent, ut Ezec.
 16, 5. *In abiectioe anime tue*, id est, corporis tui:
 à quibus ego paullulum dissentio. nam fortè ita lo-
 quendo voluit innuere, quod etiam verissimum

est, dolorem compedum ad animam usque penetrasse. Vide.

CAP. XIV.

Coniectura de loco quodam ex libro de nominibus Ebraicis.

IN nominibus de Psalterio: *Thau, signum, vel subier.* Vt Thau sit subter? non hoc suaserit ipsa Pitho. Quid igitur? interpretamentum est, ut conjicio, τὴ Teth, quod compendio dicitur, pro TATHATH elisa Heth littera, ut solet. Res confecta ex catalogo nominum de Exodo, *Teth, subier:* & de Num. *Teth, subier.*

CAP. XV.

Quid Nēwun.

IN nom. de Deut. voce SANIR: *leva novitatem.* Invertit ex Græco νεωμια novitatem, quod verti debuit, novale. est enim νεωμια & νεωτος, novale. Ebraicè NIR, ergo SANIR leva novalem. Ita opto Deum mihi propitium, ut verū mihi esse persuadeo, quod loquor. Ibidem, *dens lucerna.* SEN dens: NER lucerna, ut in illo, *Lucerna impiorum extingetur.* In Ebræo est, NER.

CAP. XVI.

Vox addita Biblijs Græcis, quæ deesse videbatur.

LEvit. 13, 45. καὶ ἀκάλειται κεκλήσεται. vetusta exemplaria nonnulla habebant, καὶ ἀκάδαται ἀκάδαται κεκλήσεται, iterata voce ἀκάδαται: quæ lectio planè convenit cum ea, quæ in codice Ebræo, in eo enim

enim, *immundus immundus vocabitur.* & est sensus, *vocabitur*, id est erit; ut in illo, *minimus vocabitur in regno calorū.* De hac phrasi dictum est aliàs. Nūc adducam locum Augustini firmandę lectioni, quā suprà posui. In tertio Locutionum ita legitur: *De leproso cū loqueretur Dominus ait, Et immundus immundus vocabitur; quasi non satis esset semel dicere, immundus vocabitur. Quanquam nōnulli codices ita habeant: in alio Græco ita invenimus semel dictum, immundus vocabitur.*

C A P. XVII.

ΑΦ. ὁψις. עין.

LEVIT. 13, 55. *עֵינָהּ וְכָל מַלְאכָהּ הֵאֱפִיחַ תְּהֵאֱפִיחַ אֹתָהּ.* quędam hęc obscuriusculę dicta hoc capite explanabo. ΑΦ, id est, plaga. sed plagam leprę hęc significari certum est. Suidas, ΑΦ, *χεοιά λέπρας.* proprię tactus, *παρὰ τὸ ἅπτομαι* tango. Augustinus, *tactum* proprię ipsam *maculā* dicit. Idem exponit *תְּהֵאֱפִיחַ* id est, colorem suum. nec dubium quin optimē ac rectissimē. Verba quibus hoc dicit hęc sunt, *Et ecce non commutavit tactus aspectum suum, id est colorem, in quem aspicitur. non enim aspectum ipse aspiciit.* Huic interpretationi robur addit dictio Ebraica *עֵינָהּ*, quod est colorem suum. Quanquam *עֵינָהּ* proprię oculus.

C A P. XIX.

Totum pro parte aliquando poni.

ESt verò synechdoche, qua totum pro parte ponitur, ut in illo Exod. 32, 1. *Videns autem po-*

populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses congregatus adversus Abaron dixit. quod eo sensu capiendum, ut si dixisset, plerisque populus, aut plera pars populi. Non enim universus populus deos falsos coluit. Sed ne mea sententia simplici affirmatione nitatur, allegabimus in subsidium ipsum Apostolū, qui verbis minimè ambiguis quosdam eorum dicit hoc fecisse, non totum populum, ubi ait, *Neque idolis serviamus, sicut quidam illorum*, locus est 1. Corinth. 10.

C A P. XIX.

Surge pro agendum.

EXod. 32, 1. *Surge, fac nobis Deos.* Græcus habet, *ἄγει νομίσαν*, secus quàm legitur in Ebræo. Hic Augustinus, *Sedenti loquebantur, an potius locutio est?* Locutio est, & quidem elegans, quæ tantundem valet, ac si dicas, Age, fac nobis deos. Simile est, *Venite, faciamus nobis lateres*, pro agendum. Sunt enim *surge & venite* in his locis non futura imperantia, sed adverbia hortandi. Huc idem *Psal. 81, 8* Augustinus adducit ex Davide, *Surge Domine, indica terram*: sed mirum ni hoc sumptum à iudicibus, qui pro tribunali sedent: unde & illud, *Qui sedet in calo.* & *Qui sedes pro tribunali iudex iustus.*

C A P. XX.

Όρος ὄν תהור utroque genere dici.

EXod. 13, 13. *Omne adaperiens vulvam asina.* Hic Augustinus: *Græcus habet asini, modo illo loco.*

locutionis, quem iam in Genesi notavimus, ubi masculinum pro feminino possum est. abutar otio meo, si pluribus de hac nota adversus Augustinum contendam. dicam quod in re est: Græcus codex habet, *πῶς διαταίγει μὴ τὰς ὄντας*, id valet ὄντας, hoc est, asinæ. Est enim ὄντας nomen ἐπίτονον, sicut in lingua Ebræorum, אֲשֵׁר, quod utroque genere dicitur, & promiscuè tam asinam, quàm asinum significat. Ne longè abeā, pro asina ponitur in hoc ipso loco. alioqui asina fœmininè אֲשֵׁרָה dicitur in ealiqua.

CAP. XXI.

Quid sit accipere iniquitatem.

Accipe iniquitatem servorum patris tui. Verba hæc reperies apud Augustinum libro primo Locutionum in extremo. Græcè verò leguntur eadem Genes. 50, 17. *καὶ εἰς τὸν δεῖμα τὸν ἀδελφόν, &c.* Pergit Augustinus explicans quid sit accipere hoc in loco: *Nova locutio est, accipe pro ignosce, aut remitte.* præclarè. *sed puto inde dictum accipe, ac si diceretur, a quo animo accipe, hoc est, noli indignè ferre.* Valde probarem, nisi codex Ebræus haberet *sa*, id est, tolle. Ea causa est, cur potius verendum esse putarim, *καὶ εἰς τὸν δεῖμα τὸν ἀδελφόν.* Tollere iniquitatem, notum genus loquendi, & unde sumptum sit. Hunc locum beatus Hieronymus sic convertit, *Nos quoque oramus, ut servis Dei patris tui remittas iniquitatem hanc.* lectio alia, *ut servo Dei patri tuo.* adulterina est.

CAP. XXII.

Corpora de servis.

Gen. 47, 12, ^{οἱτοι κατὰ σώματα}. Augustinus: *secundum corpus* (^{κατὰ σώμα} an olim ita lectum sit nescio) id est *secundum numerum corporum*. Per corpus enim numerum corporum: per numerum corporum, numerum hominum significat. Corpora in hoc sensu Ebraei usitatè dicunt animas: ex quo illud, *Octo anime fuerunt in arca Noë*: id est homines. Dubius animi sum, referam huc locum, qui habetur Gen. 34, 28. καὶ πάντα τὰ σώματα αὐτῶν, an rerum corpora potius intelligam, sicut in iure dicitur, *traditio corporum*. Nam de corporibus per emptorum accipere omnino non possumus. Sed non malè fortassis exponeremus de corporibus sexus foeminini. Vt ut sit, utrobique vox eadem in Ebraeo. Augustinus ad hunc locum: *Quaquam* ^{Græci σώματα} *servos appellant usitatissima locutione, sed quia non σώματα; sed σώματα hic dictum est, non temere confirmandum servos significatos, fieri tamen potest ut hoc magis sit.* Sic ille: quasi nesciamus servos, qui sunt in nostro dominio, etiam σώματα à Græcis appellari. Nec verò inde sequitur per corpora servos ibi intelligi. Nam est causâ cur aliter intelligendum esse illum locum existimemus. dixi per σώματα etiam servos denotari. Athenæus lib. 5. cap. 8. ^{Ἀρχιμήδης ὁ μηχανικὸς μόνον αὐτὸ κατέγαγε δι' ὀλίγων σωμάτων τὸ τηλικούτον σκάφος εἰς τὴν θάλασσαν}, id est, paucorum corporum adiumento. Epiphanius Anchorato, ^{δεσμότης ἐν ὅδον σωμάτων} (id est servorum) *Consuetudine enim solet servos σώματα, id est, corpora vocare. Quandoquidem verò homines corporibus dominantur,*

tur, & non animabus, propterea servos merito corpora vocaverunt cum anima, ut corporum usus ostenderent. Hunc sensum continet ex Epigram. Græcis:

Σάρματα πολλά τρέφειν, &c.

CAP. XXIII.

Locus ex editione Græca correctus, de auctoritate Augustini.

Tenuiculum hoc, sed non indignum quod moveatur, legendum Gen. 3, 17. editione Græca, ἢ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἢ ἐνετείλαμην σοὶ τὰς μέσας μὴ φάγεῖν ἀπ' αὐτῆς: cū in libris sit, ἀπ' αὐτῆς ἔφαγες. Augustinus Locationum libro primo, *Quod habent multi codices, edisti de ligno, de quo praeceperam tibi de eo solo non edere: Græci habent, edisti de ligno, de quo praeceperam tibi eo solo non edere ex eo. Alij autem Interpretes Græcè habent, manducasti vel edisti: ut ita sit sensus secundum ipsos, quia audisti vocem mulieris tuæ, & edisti de ligno, de quo praeceperam tibi eo solo non edere, ex eo edisti.* hæc Augustinus. Ex quibus colligere licet, verbum illud ἔφαγες additum fuisse ex alijs editionibus. Hieronymus hunc locum convertit ex Ebræo, *Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo praeceperam tibi ne comederes.* In Ebræo est ad verbum, de quo praeceperam tibi dicendo, *Ne comede ex eo.*

CAP. XXIV.

Psalmi Græci emendantur de coniectura.

Psal. 101, 27. ὡς ἐὰν περιβόλαιον ἐλπίς αὐτῶν: suspicor legendum, neque sat scio, si vobis suspicionem

b

meam probare potero, quæ mihi quidem hoc tempore vehementer arridet: suspicor, inquam, legendum, καὶ ὥστε περιβόλαιον ἀλλάξεις αὐτὸς. primum quia ἰλίζει sensum habet, qui vix convenit huic loco; deinde quia sequitur, καὶ ἀλλάγησονται: postremò sic habetur in Latina vetere, quæ ex Græco, *Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur*. His cum accedat autoritas codicis Ebræi, non video cur de hac emendatione mea amplius ambigere debeatis.

CAP. XXV.

NAAR de puero recens nato.

GEncl. 25, 27. libris Græcis πύξινθον ἢ οἱ νεανίσκοι. In hunc locum ista sunt Augustini verba, *Est talis locutio & apud auctores seculares, sicuti est, Et scuta latentia condunt, id est, condendo latentia faciunt. Sic & hic, Creverunt iuvenes, cum infantes essent, intelligitur, crescendo facti sunt iuvenes. acutè: adderem etiam verè, nisi in fonte esset, Creverunt pueri*. Vox enim NAAR non tam adolescentem denotat quàm puerum: ego imbibi etiam posse dici de puero recens nato: facio coniecturam ex Iud. 13, 8. certè de trimestri legitur Exod 2, 6. & cum לִבִּי confunditur, Gen. 21, 17. Vide quid sit ex lacunis haurire scripturæ veritatem.

CAP. XXVI.

Genus loquendi τί ὅμιν καὶ σοὶ etiam apud Ebraeos reperiri.

FRequens genus loquendi apud Græcos, τί ὅμιν καὶ σοὶ, pro eo quod est, quid nobis tecum rei est.

est. subintelligitur autem *πῶς γάρ*, aut tale quid. Scitum illud *τέχνῃ καὶ βαλανέῳ*; quid cani cum balneo? Anacreon, *τί γὰρ μάχασαι κάμοι*; quid mihi cum bellis? Otho apud Suetonium, *τί γὰρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς*; quid mihi cum tibijs longis? Eodem Ebraei utuntur. Ezre 4, 3. *לֹא לָבִים וְלִבְנֵי*, nihil vobis & nobis. Latine sic, nihil vobis nobiscum rei est. Ioël. 3, 4. *Quid vos mihi?* Scholia Ebraica enarrant, *Quid mihi & vobis?* Matth. 8, 29. *τί ὑμῖν καὶ σοὶ*, Inos ὑὲ & Θεὸς; quid nobis tecum, Iesu fili Dei?

CAP. XXVII.

Saron & Saronas.

ACT. 9, 35. καὶ τὸ Σαρωνᾶν. In codice viri doctissimi emendatum, καὶ τὸ σάρωννα. Scio locum illum Saron appellari Iesai. 33, 9. à quo fit Saroni. 1. Paralip. 27, 29. tamen est cur malim, & τὸ Σαρωνᾶν, à recto Saronas. primum, quia sic in optimis exemplaribus invenitur: deinde, quia apud interpretem Latinum veterem Saronæ: nec repugnat illorū temporum ratio. Nam ex Saron forma nominis Syra, factum Sarona: à quo deinde Saronas: ut Satan, Satana, Satanas. Eusebius in libro de locis Ebraicis: *Saron, cuius & Esaias meminit, dicens, In paludes versus est Saron: usque in presentem autem diem regio inter montem Thabor, & stagnum Tyberiadis Saronas appellatur. Sed & Casarea Palestine usque ad opidum Ioppe omnis terra, quæ cernitur, dicitur Saronas.* Idem in locis de Actis Apostolorum: *Saronas, quod interpretatur campestris, regio est Casarea*

Palästina usque ad opidum Ioppe pertingens (& est hodie locus pascendis gregibus aptus) qua in xia soli qualitatem Petro predicante fidei continuo fructus germinavit. Sed & inter montem Thabor & stagnum Tyberiadis regio Saronas appellatur.

C A P. XXIIX.

Onerare gratia.

IN Chaldaica paraphrasi Esth. 2, 9.

וְאִתְּעֵבַת חֶסֶדָּא קִדְמוֹי

verto, *Ei onerata fuit gratia.* prius erat *miserericordia* pro *gratia*: sed placet *gratia*, ut in Thargum Misc Proverbiorum 1. רִיבָא דְחֶסֶדָּא, id est, caprea gratiæ. Cæterū *onerare gratia* dicunt Chaldaei auctores, ut *onerare laudibus*, Cicero & Livius: ut *præceptis*, Plautus: *commoditatibus*, Terentius: *promissis*, Sallustius. Livij verba sunt lib. 4. *laudibusque hand immeritis onerarent.* Ciceronis in Philippicis, *Qui me non solum meis laudibus oneraret, sed etiam honoraret alienis.*

C A P. XXIX.

In anima. Chaph lectum pro Beth.

IN anima, phrasi Ebraica valet arbitrato, ad voluntatem, ad libidinem. Itaque Psal. 105, 22. *Ut vinceret principes in anima sua:* sensus est, arbitrato suo, vel, quod idem, ad voluntatem suam. Sic alibi in eodem libro, *ne me trade anima hostium meorum,* id est, libidini hostium meorum. Porro in anima sua Ebraicè dicitur, בְּבִשְׁוֹ. Græcus autem interpres videtur legisse, בְּבִשְׁוֹ. vertit enim *ὡς τανύς* quem

quem errorem genuit similitudo, quæ inter has litteras ב Beth, & צ Chaph. Ex eodem errore natus deinde alius error, iuxta proverbium, Vibiam vara sequitur: nam præcedit ἡ παιδύσαι, est hoc permutantium Ι Α S A R castigavit ἐπαίδευσε, cùm Α S A R, ligavit, ἔδνησε. Sic conijcio: nec displicet coniectura, quæ hominibus equis & doctis, credo, etiam placebit, ut aliquibus fortasse ad stomachum non faciat.

C A P. XXX.

Pars mea Dominus.

PSalm. 119, 57. *Pars mea Dominus*: valet illud, portio mea Dominus. sed pars חלק dicitur: portio חֵלֶק: quorum hoc à convivijis, illud sumptum à partibus hereditarum. itaque pars quandoque hæreditas. In additionibus apocryphis Esth. 13, 10. μη ὑπερβῆς τὴν μερίδα σου. paullo antè, τὴν ἐξ ἀρχῆς κληρονομήσας. idem alijs verbis. significatur autem terra promissionis, quam velut hæreditario iure abs eo possidebant.

C A P. XXXI.

Nomina propria perperam expōita esse à veteribus.

PVdet me, ita me Deus bene amet, veterū, quoties lego de nominibus Ebraicis, quem librum cur Philoni ascripserint causam non video. nihil enim in eo Philone, ac ne homine quidem vulgari ter erudito dignum. In eo sic legimus, *Asuerus, atrium eius, vel beatitudo*. quid ineptius? Nam primum atrium Η Α S E R dicitur per S, Sade: beatitudo autem O S E R sine heh. Deinde non ferendum,

b 3

quod nomini Persico etymon Ebraicum attribuat. Tolerabilius quod apud recentiores, *Asuernus, magnus & caput*. Id sumptum ex Scholijs Ebræorum. Quanquam ut hoc verum sit, necesse est ut aut Ros Persicè caput significet, aut compositio sit ex Persico & Ebraico. At non ferendum quod apud eodem, *Cyrus quasi pauper, miser, vel quasi heres, aut venter*. Nimij sunt in hac licentia, nimisque inuenti Theologi, præsertim veteres: sed maximè Philo ille supposititius in libro superius appellato.

C A P. XXXII.

Coniectura de loco quodam Iosephi.

ORig. Iudaic. libro undecimo, capite sexto:
 Τελυτήσαι ὁ ἡ τέτα, τὴν βασιλείαν εἰς τὸν κύρον,
 ὃν Αἰγυπτίους ἐλλήνης καλῶσι, συνέβη μεταβῆναι.

Verba illa εἰς τὸν κύρον, sic transtulit olim Ruffinus, ad eius filium *Cyrum*: quare hic mutare nihil ausim. quid verò suspicer, nihil evincet, quin nunc proferam. Opinor εἰς τὸν Ἀσσοῦρον Iosephū scripsisse, nec tamen ita meam sententiam amo, ut non doctiorū iudicia in hac re sequi malim. docti igitur viderint.

C A P. XXXIII.

Πρόβατα dici & oves & capras.

Genef. 27, 9. Πορεύσεις εἰς τὰ πρόβατα, λαβέ μοι ἐκεί-
 δειν δύο ἐρίφους. εἰς τὰ πρόβατα, id est, ad oves. Sed latè hic accipitur, ut etiam capras comprehendat. Augustinus: *Nomine ovium utriusque pecoris genus significavit, quòd in eisdem pascuis simulerant.*

Hoc

Hoc partim verum, partim falsum est. Verum est per *περὶ βατα* significari & oves & capras: falsum illud, quod in eisdem pascuis simul essent. Verior causa latet in Ebraismo. *יָרֵא* enim, quo hic usus Moses, quod per vocem *περὶ βατα* sepiculè reddunt, ovium & caprarum generale est. Posset etiam culpari à nasutis, quod ait, *utriusque pecoris*. verum mens consideranda: strictè enim hic loquitur. alioqui pecora duorum generum sunt, ut ait Varro, minora & maiora. Prioris generis sunt, ovis, capra, sus. In altero sunt item ad tres species natura discreti, boves, asini, equi. Sed nomen Ebraum non tam latè patet. nam ne ad minora quidem pecora omnia referri potest. Sus enim eo nomine non comprehenditur, quod sciam.

CAP. XXXIV.

Varia lectio notatur.

GEnes. 25, 31. ἀπὸς σήμερον τὰ πρωτότοκά σου ἐμοί.
Vulgata hæc lectio veterem à se diversam habebat, sed corruptam, ἀπὸς ἐμοί σήμερον τὰ πρωτότοκά σου ἐμοί.
Augustinus id subindicat per hæc verba, *Vende mihi* Lib. 1.
hi hodie primogenita tua mihi. Sic enim habent codices Locut.
ces Græci. Fortè initio scriptum erat, ἀπὸς σήμερον.
nam in Ebræo, *sicut hodie*, verbum è verbo.

CAP. XXXV.

Testamentum pro fœdere sive pacto.

Testamentum pro fœdere usurpant passim Interpretes prisca Græcus & Latinus. Græcus

In r. Lo-
cut.

praesertim: cuius rei adferre multum possem exemplorum, si vellem; sed non est necesse. Vulgò enim notum, quod dico. Augustinus, *Amat Scriptura testamenti nomine pactum appellare.* & paulò post: *Amant Scriptura pro pacto ponere testamentum,* id est, *ברית*. Ego hoc addo amplius, pactum dici Ebraicè *BRITH*: cuius interpretamentum vetus perpetuum *ברית*. ex quo perspicuum eos *ברית* pro *ברית*, id est, pacto accepisse. Quod amplius confirmat posteriores Interpretes Aquila & Symmachus, quia verbi proprietate cum discedere nolent, *ברית* dixerunt, quod alij *ברית*, id est, testamentum. Hieronymus, quem libenter sequor, ubi licet, huius rei testis luculentus accedet. In commentarijs Malach. 2. ait: *Notandum quod Brith verbum Ebraicum, Aquila ברית, id est, pactum interpretatur: lxx. semper ברית, id est, testamentum, & in plerisque scripturarum locis, testamentum non voluntatem defunctorum sonare, sed pactum viventium.* & Jerem. 31. *Notandum est autem, quod verbum Brith Aquila & Symmachus semper pactum: septuaginta. & Theodoro testamentum interpretati sunt.* His adde quod scribit epistola ad Galatas, capite tertio: *Nec non & illud quod infert, hoc autem dico testamentum confirmatum à Deo, si quis diligenter Ebrae volumina, & ceteras editiones cum septuaginta Interpretum translatione contulerit, inveniet, ubi testamentum scriptum est, non testamentum sonare; sed pactum, quod Ebrao sermone dicitur BRITH.*

CAP.

C A P. XXXVI.

Indicatur glossema Græcum.

GENES. 28, 6. εἰς τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας. VOX *Syrias* olim notata erat asterisco. nam aberat à translatione lxx. ut suprâ vers. 2, & 5. in hoc ipso capite. Codex Ebraeus omnibus hisce locis, PHADAN ARAM. Porro ARAM est Syria. itaque adiectum ab alijs *Syrias*, cum Interpretibus satis esse videretur *Μεσοποταμίαν*. Age, Augustinum testem eius, quod initio diximus, adducamus. Scribit in primo Locutionum ad hunc modum: *Exit in Mesopotamiam Syria. quasi Mesopotamia dicatur nisi Syria. Quamvis hoc lxx. habere non perhibetur Syria: sed cum asterisco scriptum est.*

C A P. XXXVII.

Quid significet, sume vas tuum.

GEN. 27, 3. editione Græca: οὐκ ἔν λαιεὶ τὸ σκεῦός σου, id est, nunc ergo sume vas tuum. Augustinus hic aliquantum hæret: *Non dixit, inquit, vasa, sed vas. quod autem intelligi voluit, non apparet, nisi forte locutio est, ut per vas pharetram voluerit intelligi, etc.* rectè divinat. siquidem vas appellat Moses instrumenta venationis, pharetram & arcum. & dictum *σκεῦός σου* pro *σκεῦών σου*, id est, vasa tua: sive ut Hieronymus edidit, arma tua: vel quia Interpretes olim legerunt כליך absque Ioth: vel certè quia singularem posuerunt pro plurali, ut Augustinus ibidem admonet: *Aut certè pharetram & arcum vas voluit appellare singularem ponens numerum pro plurali, tan-*

quam si diceret, *Accipe vestem tuam, quo nomine intelligeremus plures vestes*: sicut intelligimus militem *pro militibus*. hucusque Augustinus. In huius verbi numero variatum Psal. 2. nam quod in alijs *ἀνδρες οὐκ*; in alijs legitur *ἀνδρες οὐκ*, videlicet ex voce Ebraica בָּלִי, quæ olim cū notæ vocalium abessent, non tam incertę, quàm dubiæ lectionis erat.

C A P. XXXIIX.

Filius pro nepote.

Genef. 29, 5. *Nostis ne Laban filium Nachor?* in his verbis filius pro nepote ponitur: quod sic doceo. Nachor filium habuit Bathuel, Genef. 24, 24. huius filia Rebecca, 22, 22. mater Iacobi patriarchæ, 25, 22. Laban frater Rebeckæ, 24, 29. avunculus Iacobi, 29, 10. fuit ergo nepos Nachoris Laban, non filius propriè; nisi eo genere loquendi, quo filius pro nepote ponitur. Huc referunt nonnulli ex Genef. 20, 12. *filia patris mei*: ut hoc dicat, neptis patris mei. In scholijs Iarij: *Nonne filia fratris ipsius erat? filij filiorum sunt tanquam filij*, propterea ecce Sarai dicitur filia Thare, quum esset filia Haran. Hieronymus Quæstionibus in Genesin: *Aran filius Thare, frater Abraham & Nachor, duas filias genuit, Melchan & Sarai cognomento Ieschan דְּיֶשְׁכָּן; è quibus Melchan accepit uxorem Nachor, & Sarai Abraham: necdum quippe inter patruos & fratrum filias nuptia fuerant lege prohibita: quæ in primis hominibus etiam inter fratres & sorores inita sunt.*

CAP.

C A P. XXXIX.

Illustratus locus ex libro Genesios.

Genef. 9, 24. *Ei cognovit, quæ ipsi fecerat filius minimus.* Ebræos secutus expono, quæ ei fecerat Chanaan filius Cham. certè enim Cham, de quo hunc locum vulgò intelligunt, filius erat secundus; non minimus. ait enim ecce ipse Moses: *Filij Noë, qui egressi sunt ex arca Sem, Cham, & Iapheth.* Firmant amplius hanc expositionem sequentia: *Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.* Tametsi quod in eodem capite vers. 22, *Quum autem vidisset Cham pater Chanaan verenda patris sui nudata, &c.* nebulam offundit huic rei: verùm hanc nebulam ita discutunt Ebræi, ut dicant per traditionem constare, ὅς ἦεν ὁ χαναάν πρότερος ἀδελφὴν αἰσχραιοσύνην τῆ πατρὸς, καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῇ τὰ πατρὶ μὲν καταμακάμεν ὥσπερ τὴ γένοιτο. Vide Theodoritum, quæstione quinquagesima septima.

C A P. XL.

Mendum sublatum ex biblijs Græcis.

NVm. 25, 15. *Θυγάτηρ τοῦ ἀρχοντος ἔθνης σου ὦδ.* abutur otio meo, si pluribus de huius loci vitio contendam: qui tamen nullo penè negotio ex Ebraica lectione restitui potest. ea sic habet, *Filia Suro Ros VMOTH.* puto igitur legendum, ἀρχοντος ὦδ. Vitij causa fuit ex priore dictione litera ultima, quæ hic repetita, ut sæpè aliàs. est autem vetus scribendi ratio, Omoth pro Vmmoth. Hodie enarrant, ἀρχοντες ὦδων. nam in lingua Ebræa

Vmmoth, populorum: sed fortasse & gens erat eius nominis, cuius princeps svr, quemadmodum Græci existimasse videntur. nihil temerè statuedum. Porro si quis roget unde illud *svr*, huic pro certo dicere non possum sitne scholion ipsorū Interpretum, an librariorum, an verò ex alia quapiam editione huc irreperit. Tamen illud certum culpa operarū in libris editis *σφωδ* scriptū esse, pro *ἀμωδ*.

CAP. XLI.

Quid sit, durum à vobis. Hieronymi sententia reiecta. Augustini probata.

DEut. 1, 17. *Verbum, quod durum erit à vobis.* ita legitur in Ebræo codice ad verbum. Hieronymus explicat, *quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, probatem, si legeretur, durum vobis.* Nunc assentior Augustino, qui ad hunc locum rectè, si unquam aliàs, *Non dixit, quod durum fuerit vobis,* inquit, (nam sic Græci codices habent, *οὐκ ἐστὶν ὁ πῶμα, ὁ ἐάν σκληρὸν ἢ ἀπ' ὑμῶν*) *sed à vobis, id est, ita durum, ut à vobis iudicari non possit.* Ab hac Augustini sententia non discrepat illud Pagnini, *quod vestras superat vires.*

CAP. XLII.

Latrones insultaverunt Domino. Sepeliam mortuum meum.

Augustinus magno consensu totius senatus Theologici pluralem numerum pro singulari positum esse scribit in Evangelio, ubi dicitur, *Et latrones insultaverunt ei.* cum hoc unū fecisse Scriptura

ptura testetur. A quo tamen ego gregis studiosorum minimus, minimeque Theologus dissentio. Nam dualem aut pluralem Ebræi usurpant, quoties è duobus aut pluribus unum aliquem certum incertè significant. Vide Quæstiones meas. Idem per enallagen enarrat, Genes. 23, 8. *Sepeliam mortuum meum.* dicendum enim esse censet, *mortuum meum.* ego verò dubito, ac vehementer quidem, an hoc modo etiam rectè dici possit: primum quia sermo de cadavere: deinde quoniam in Ebræo בֵּית גִּלְגָּם, ut sit בית גִּלְגָּם corpus mortuum. ita animo meo videtur.

CAP. XLIII.

Serotina pluvia.

DEut. 11, 14. וְדָשַׁן יִשְׁלַח אֶת הַיָּדָא וְעָלָה מִן הַיָּדָא לֹעֵז לִיב. וְיִפְרֹחַ. Latine legitur hic locus apud Augustinum, sed corruptus prava interpretatione: *Et dabit pluviam terra tua in tempore suo matutinum & serotinum:* emendandum verò, *matutinam & serotinam.* Est autem pluvia serotina, quam Ebræi MALCOS vocant; quam ad hunc modum nobis describit Hieronymus in commentarijs, Amos 4. *Pluvia serotina est imber, qui cadit sub finem mensis Aprilis, cum adhuc tres menses usque ad messem super sunt.* sic ille: rectè an secus, cum nobis otium erit, expendemus.

CAP. XLIV.

Græca editio explicatur.

NVM. 15, 30. καὶ ψυχὴ ἡτὶς ποίησεν ἐν χειρὶ ὑπερηφανίας, id est, anima, quæ fecerit in manu superbix:

puto sensum esse, anima, quæ per superbiam aliquid commiserit. Ita sanè Hieronymus enarrat, quod libri Ebræi, *manu excelsa*. Quanquam Augustinus, *Notandum*, inquit, *quod ait in manu superbie, manum ponens pro opere sive potestate*. non audio: placet prior expositio. In manu hoc sensu lectū Esth. 1. *Et renuit venire ad verbum regis, quod fecerat in manu Eunuchorum*: id est, per eunuchos.

CAP. XLV.

Querere animam an etiam in malo dicatur.

Querebant animam tuam, ait Augustinus, non in malo tantum; sed etiam in bono dici solet. Videamus an hoc sit verum. In malo dicitur Exod. 4, 19. Psalm. 38, 13. & 40, 15. Matth. 2, 20. De hoc nulla controversia est. In bono, ut Augustinus opinatur, Psalm. 141, 5. *Et non est qui requirat animam meam*. Vellem usus fuisset alio argumento. Primum enim nō legitur ibi in Ebræo מֵבַקֵּשׁ מֵבַקֵּשׁ; sed דֹּרֵשׁ DORES: deinde constructio est, ut si dicas, *anima mea*, vel, *de anima mea*, ut verti possit, *non est qui anquirat de anima mea*, hoc est, de me: quod alijs verbis mox dixerat, *Non erat, qui me cognosceret*. Ebræa sunt, si quis ea fortè desiderat, אֵת נַפְשִׁי. Porro animam meam, id est, אֵת נַפְשִׁי. ETH NAPH SI. Senatus litteratorum expendet.

CAP. XLVI.

Loci cuiusdam è secundo Mosis Latina interpretatio improbata. item Augustini super eo sententia reiecta.

In

IN secundo Mosis, qui Exodus vocatur, cap. 8, versu 14. *Et collegerunt eas acervos acervos.* Græca declaratio integra est, *ἄκρως ἄκρως*, ideoq; Latina præferenda, quæ ita apud veterem Interpretem concepta legitur, *Congregaverunt eos in immensos aggeres.* Quanquam enim Augustini ad Græcam translationem hæc nota legitur: *Et colligebant acervos acervos.* hæc repetitio multitudinem acervorum significat, qua veterem declarationem stabilire aliquo modo videtur: tamen rectum esse puto, atque adeo non dubito, quin sensus sit, *acervos acervos*, id est, acervatim, aut per acervos. & est sacræ linguæ character elegans, quo etiam novi fœderis scriptores utuntur. Marci 6, 39. *συνῶδα συνῶδα*, per convivia. & vers. 40. *περιαιῶς περιαιῶς*, per areolas: nempe *καὶ συνῶδα, καὶ περιαιῶς*. Sic, *ἄκρως ἄκρως*, καὶ ἄκρως.

CAP. XLVII.

Quod singularem pro plurali Ebræi crebrò usurpent.
VT Virgilius in illo, — *Uterumq; armato milite complent*: sic Ebræi singularem ponunt pro numero multitudinis, Exempla crebra apud illos. Exod. 8, 6. *Ascendit rana et operuit terram Egypti.* Num. 21, 7. *Ut auferat à vobis serpentem.* Exod. 10, 4. *Ego importabo cras locustam in fines tuos.* Exod. 23, 28. *Mittam crabronem ante te.* Hic mihi venit in mentem rogare aliquem posse, cur per singularem enuntient, quæ pluraliter dici possunt. Huic quæstioni satisfacit Augustinus his verbis: *Nescio quomodo per loquendi consuetudinem in verbis sensibus*

hominum sæpè plus videtur quod singulariter, quàm quod pluraliter dicitur. Nam plus accipitur, cum dicitur verbi causa, est illic miles, quàm sunt illic milites: est illic piscis, quàm sunt illic pisces. & haud aliquanto pòst: Locustam multam dixi, quemadmodùm superius dixerat ranam, ubi diximus plerumque plus intelligi, cum aliquid huiusmodi singulariter dicitur, quàm si pluraliter diceretur. Manifestum est enim plus sonare, locustam multam, quàm si diceret locustas multas.

C A P. XLIX.

Singularis cum verbo plurali.

Psal. 65. **O**mnis terra adorent te. Sunt hinc Grammaticæ figuræ duæ. nam terra pro hominibus, qui sunt in terra: & enallage numeri, qualis in illo, *Turbæ runt*, & *Exod. 8. Dimitte populū, ut serviant mihi.* Qui loquendi modus, ait Augustinus, non ferè invenitur, nisi ubi res ipsa singularis pluribus constat. Populus enim singulari numero dicitur; sed constat ex multis.

C A P. XLIX.

Capit. varium.

E*xod. 3, 22. πρὸς γένον καὶ τοῖς αὐτοῖς:* Augustinus hic legit, *τοῖς αὐτοῖς*, nisi mendosus codex. Locus est in secundo Locutionum: *A vicina ab inquilina sua: Græcus habet, à cohabitatrice sua, hoc est τοῖς αὐτοῖς, quod Latini aliqui interpretati sunt, à concellaria sua.* Leve hoc fateor, si quid leve esse potest in tantos Interpretes. Adjiciam alia. versu quinto: *καὶ ἔπει αὐτοῖς, ἵνα πρὸς ἑστέ σοι, ὅτι ἀπὸ σοι Κύριος.* Verba illa,

illa & ἄλλαι αὐτῶν olim aberant: & rectè quidem. non enim reperiuntur in exemplari Ebræo. Augustinus: Et dixit illi, ut credant tibi, quoniam apparuit Dominus Deus patrum ipsorum. Græcus non habet, & dixit illi: sed continuo adiunxit, ut credant tibi, id est verba Dei, post illud factum miraculum: tanquam adhuc loqueretur, & modo sententiam verborum impleverit. Nam ordo est verborum: Extende manum, & apprehende caudam, ut credant tibi: sed interposita est facti narratio, & postea reddidit, ut credant tibi. Versu 6. ἡ ἰσχυρὰ ἡ χεὶρ αὐτοῦ λεπτὰ ὡς χιὼν. convenit cum lectione Ebræorum: tamen Augustinus, Græcus non habet leprosa; sed tantum facta est tanquam nix. Versu 8. & φωνὴ τῆς σιμεὶς τῷ πρώτῳ. Latina habebant, Vocem tuam signi primi. sed desperat: error legentium in Græco σου pro του, nissime fallit augurium. Versu 17. ὃν ἡ ποίησας ἐν αὐτῇ σιμεὶς, satis erat ἐν ἡ ποίησας. Tale est, Sicut gluma, quam propellit ipsam ventus. est & locutio in illo ἐν ἡ, pro quo Latine dicas, qua, sine pronomine. nam id ex Ebraismo redundat. Sic infra, In qua & coluerunt in ea: quod utique & in Græca lingua absurde videtur sonare, & tamen lxx. interpretum auctoritas tanta est, quos ita loqui non piguit. Quid enim & si sensus hic laetis? Quid si nullus est: ipsa locutio notanda, ne alibi inventa sensum impediat, vel aliquid querere, ubi querendum non est, compellat: ait Augustinus libro secundo locutionum.

CAP. I.

Facere domos.

C

EXod. i, 21. *ἔποιοντο οἰκίας οἰκίας*, id est, fecerunt sibi domos. Augustinus: *Nunquid antea non eas habuisse domos intelligendum est? An ad divitias hoc verbū pertinet? vel potius ad aliquas rei familiaris idoneas facultates?* Ante omnia sciendū in fonte esse, *fecit eis domos*, id est, *ἔποιοντες αὐταῖς οἰκίας*, idque secus nunc à viris eruditis interpretari. Eo moneo, quia similis locus legitur Genes. 30, 30. *ὅτι ἐν ποτε ποιήσω καὶ ἐγὼ ἐποιήσω οἶκον*, id est, nunc ergo quando faciam & ego mihi domum, qui similiter variat in Ebræo. In eo enim scriptum, lectum, *Et nunc quando faciam etiam ego domui meae*, domui, inquam, non domum, idque ab Interprete nostro, qui sic olim locum illum interpretatus est, valet, *iustum est ergo ut aliquando provideam etiam domui meae*.

CAP. LI.

Ostendere malum.

GEN. 50, 15. *ὡς εἶπε καὶ ἔειπεν ὁ πατήρ αὐτοῦ*. Latine sic, *omnia mala quae ostendimus ei*. Verbum ostendimus, ait Augustinus, hunc locum enarrans, dictum pro eo quod est, fecimus. optimè. Nam ut ostendere bonum dicimus pro facere bene (ut Psal. 4, 6. *Muli dicunt, quis ostendet nobis bonum?*) sic ostendere malum est facere malè, sive facere ut quis videat, hoc est, patiatur malum. Videre malum, locutio pueris nota. Hinc cognoscet quid sit, *Alexander ararius multa mala mihi ostendit*, tantundem enim valet, ac si dixisset, multa mala mihi fecit, aut intulit. Quanquam apud Moſen codice

Ebræo

2 Tim. 4.
14.

Ebræo non legitur hoc modo, *ostendimus ei* sed, retulimus ei. quod tamen eandē sententiā continere sciunt omnes, qui modō gustarunt litteras sacras.

CAP. LII.

Locus Augustini ex primo Locutionum expensus.

GEN. 44, 6. *ὁπάρ τ' αὐτὸς ὁ ἀνδρῶν, ἀπὸ αὐτοῦ τὸ πῦρ αὐτῶν, dixit eis secundum verba hæc.* Quid sit, *secundum verba hæc*, Augustinus ad istum modum declarat: Potuit dicere, *dixit verba hæc*. An fortē non locutionis genus est, sed interest etiam sententiæ? Aliud est enim ipsa verba dicere: aliud *secundum ipsa*; ut quæcunque alia dicta fuerint, eadem sententia teneatur, quæ in illis verbis comprehensa est. Hoc est *secundum ipsa*, etiam si non ipsa. Subtiliora hæc esse, quàm veriora codex Ebræus apertè demonstrat. in eo enim habetur, & est locutus ad eos verba ista: quod Interpretes illi referunt, *secundum verba ista*. est ergo locutionis genus, ut verbis utar, quibus idē Augustinus usus est, dum priorem sententiā suam quasi reiiciens hæc subnectit: *Sed quia sequitur illis respondentibus, Ut quid loquitur Dominus secundum verba hæc?* qui utique dicere debuerunt *usitato more, Ut quid loquitur Dominus verba hæc?* constat esse locutionis genus. quid nodum in scirpo querimus? Loqui secundum verba ista aliud nihil est, quàm quod à nobis dici solet, loqui sic, vel ad hunc modum. Itaque quod legitur 44, 7. *Cur loquitur Dominus secundum verba hæc?* hanc sententiam continet, quàm etiam Hieronymus ex-

presit, *Cur Dominus sic loquitur?* Huius loci est in eodem versu, *Absit à servis tuis, ut fecerint secundum verbum istud.*

C A P. LIII.

Fecerunt sibi deos de uno vitulo.

EXod. 32, 31. *Fecerunt sibi deos aureos.* Meritò hic aliquis roget, cum de uno vitulo Moyses loquatur, cur numero multitudinis usus sit. & in Ebræo scilicet esse Elohim nomen, quod sensu interdum singulare est. itaq; legi etiam posset, *Fecerunt sibi Deum aureum;* ut Gen. 1, 1. *In principio creavit Deus calum & terram.* ubi idem verbum in codice Ebræo. Quocirca miror quí venerit in mentem nonnullis opinari, quod etiam litteris mandarunt, per hunc numerum significari trinitatem. iidem, quas personas dicimus in deitate, tres Elohim, hoc est, tres Deos appellarunt: sed quàm rectè, viderint, cum etiam de vitulo dicatur, *Hi sunt dii tui Israël.* & *Fac nobis Deos.* Non enim quia Elohim appellatur vitulus, ideo tres in vitulo personæ, sive eas ~~in hoc~~ malis appellare, nec quia eodem nomine appellatur Deus, ideo plures deos esse censendū est. Nec verò Augustino assentior, qui cum pluralem numerum pro singulari in hoc genere sermonis positum esse dixisset, statim insert, *Non sanè locutiones ista reperiuntur, ubi pluralis pro singulari ponitur, nisi in eo rerum genere, in quo etiam de pluribus fieri vel intelligi potest.* ego plures vitulos fieri potuisse concedo; plures deos verò, non item.

Fallit

Fallit ergo canon iste in hoc nomine, cum etiam de verò Deo dicatur. Valet enim illud, *Audi Israël, Deus tuus unus est.*

APPENDIX.

Non hic nego tres in Deitate personas esse, impius futurus, si id negem: sed hoc ex nomine plurali ELOHIM parum mihi videtur aptè colligi. satius est alijs argumentis, quæ plurima sunt, id probare. Nam hæc genera argumentorum exposita sunt doctioribus Ebrejs ad subfannationem, quibus an- sam vel calumniâdi nostri, vel deridédi præbere nō debemus.

CAP. LIV.

Dormire pro manere.

Dormire pro manere, ut pernoctare Ebræi; ita Græci posuerunt in illo, Exod. 34, 25. *οὐκ ἔστι κοιμῶν δὲ οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ πτόλῳ*, id est, non dormiet. Augustinus, *Dormiet, dixit, manebit.* Nam caro pecudis occisa & cocta quomodo dormiet? Quod ergo dicitur, *Quare obdormis Domine?* hoc genere locutionis dicitur, & intelligitur, *quare cessas*, id est, non vindicas. Locutionum libro secundo.

CAP. LV.

Augustinus correctus.

Exod. 16, 4. *ידע ישראל וואו עמך אפרס עז ע' ע' ע' .* quan- quam in Ebræo, *panem de calo*; tamen Græci habent, *ἀετος* numero plurali. credo & Latīnam olim ita habuisse. De ea loquor, qua usus fuit Au- gustinus: quam sic conceptam reperio Locut. lib. 2. *Ecce ego pluam vobis panem de calo, cum sequentia clament legendum panes.* Sequitur enim, *Manna*

pluiturus, panes promisit. Locutio est, qua panis pro alimento ponitur. Amat autem Scriptura pluraliter magis panes, quàm singulariter dicere.

C A P. LVI.

Hobab. γαμβρός. dixit Moses socero Moysi.

NVM. 10, 29. καὶ ἔπε Μωϋσῆς τῷ Ιωβὰβ ὃν βαρυὴλ τῷ
 μιδιανίτῃ γαμβρῷ Μωϋσῆ. Locus mendosus, qua
 à scriptura, qua ab interpretatione. In Augustino,
 Obeth filio Ragnel. & hoc mendosum. Legendum
 autem Ιωβὰβ, id est, Hobab. Mendi causa fuit, quod
 initio scriptum fuit Ιωβὰβ, cum nota quæ spiritum
 asperum significat: proclivus enim lapsus de Ι in ι.
 Sequitur γαμβρῷ Μωϋσῆ, postulat sententia πενθερός. est
 enim πενθερός ὁ τῷ γαμβρῷ πατήρ. fortè γαμβρός etiam
 socerum denotat. Vt ut sit (nam hoc totum in su-
 spenso relinquimus) constet nō posse accipi hoc in
 loco pro genero, cū Hobab fuerit filius Ragnel,
 qui magnus socer Moysi fuit, nisi magis ut πενθερός
 nunc sit ὁ τῷ γαμβρῷ ἀδελφός, quemadmodum Theo-
 dorus censet. Huc notanda venit & locutio sanè
 perelegans, *socero Moysi*, cū præcedat, *dixit Mo-*
yses. nos diceremus, *socero suo.* Tale est, *Et dixit*
Dominus, ascende ad Dominum. Vide Animad.

Lib. 2.
cap. 6.

C A P. LVII.

Dativus pro genitivo. NON particula repetita
ἀπὸ τοῦ αἰνῶ.

GEN. 47, 20. καὶ ἐγένετο ἡ γῆ τῷ Φαραὼ, id est, Phara-
 onis. dictio merè Ebraica. Amant enim Ebraei
 per

per h̄ articulum dativi, significare genitivum possessivum. Sic *Ψαλμὸς τοῦ Δαυὶδ*, id est, Davidis. Levit. 11, 6. *Anima nostra arida, non est quicquam, præterquam in Man oculi nostri.* Heu locū nebulosum, subaudio, respiciunt, hoc primum: deinde repeto NON ex præcedentibus. ordo ac sensus, nihil quicquam est: oculi nostri non respiciunt præterquam in Man. Si quæ antea nebula erat, iam discussa est, ut confido. Alij aliter hunc locū enarrant, sed manet semper scrupulus propter accentum, qui in Ebraic: quem nunquam eximet, qui vulgatas interpretationes duntaxat sequetur. Neque novum est quod dico. ecce in mundo exemplum: Psalm. 9. *Non enim in perpetuū oblivioni erit inops: spes pauperum prabit in sempiternū.* integrum est, nō peribit.

C A P. LIIIX.

De Ellipsi verbi substantivi.

ELLIPSIS verbi substantivi tam frequens est apud Ebræos, ut exemplis mihi eo supersedendum putem, ne videar probare voluisse videri, quod extra omnem controversiam est, Augustinus de hac figura: *Et abstulit de spiritu, qui super ipsum, subauditur* erat, aut erit. Sed hanc locutionem, quæ dicitur ellipsis, Græco eloquio familiarissimam, & quantum puto, etiam Ebræo, Latinos Interpretes transferre pigrit, cum & in Latina lingua frequentetur: quamvis minus, quam in Græca.

C A P. LIX.

Illustrans locus Exodus, Ne facite deos conflatiles.

EXod. 34, 17. *Deos conflátiles non facies tibi.* An tantum conflátiles deos fieri hoc loco venat? immo etiam alios, quales quales sint, à parte totù significante locutione. Augustinus libro secundo: *Et deos fusiles (xovúles) ne feceris tibi.* Locutio est à parte totum significans. Non enim quia fusiles tantummodo nominavit, fieri sculptiles, ductiles, flectilesq; permisit, vel ullum genus simulachrorum, aut qualemcumque scultiorum deorum.

CAP. LX.

Heroum civitas. Hero. Gosen.

IN libro nominum Ebraicorù: *Eroon, id est Eroin, in facie eorum, sive vigilia dolorum.* Possen hæc multis refellere: sed nolo bonas horas tam valè. Dicam verbo. *Eroon* vox Græca est, non Ebraica. Legitur Gen. 46, 28. editione vulg. καὶ ἡρώων πόλιν. Hoc quin verum sit, non dubito: tamen vetus emendatio est *Eroin*: ex quo illud, *Eroon, id est, Eroin.* arbitrati sunt locum in vitio esse, rescribendumq; *Eroin* pro *Eroon*. Eusebius de locis Ebraicis: *Eroin, civitas in AEgypto, ad quam Ioseph occurrit patri suo Iacob.* nili legendum, *Heroum civitas.* Augustinus ad hunc locum, *Nescio utrum Heroum nomen facile in Scripturis reperiatur.* En legit ἡρώων πόλιν, non ἡρώιν. Est autem *Heroum civitas* alio nomine dicta *Heropolis*: prius *Hero* dicebatur, ut ait Stephanus. urbs est *Egypti* ad sinum *Arabicum*. Apud *Mosen* hoc nomen non reperitur: sed pro eo est *Gosen*, sive, ut vetus scriptura habet, *Gessen.*

Gessen. utrum autem Gessen sit Heropolis, quem-
admodum Interpretes illi existimasse videntur,
alijs dijudicandum relinquo. Sequitur in Ebræo:
Et venit in occursum Israël patris sui Gofne, ubi fini. Versu 29.
liter in Græco, καὶ ἦλθεν πρὸς αὐτὸν. & apud Augustinum
Græca interpretantem, *iuxta Heroum civitatem.*
Locutionum libro primo.

CAP. LXI.

Loci duo, qui inter se pugnare videbātur, conciliati.

A Nimæ vox propriè sumitur in illo, *Nolite ti-*
mere eos, qui corpus occidunt; animam autem
non possunt occidere. Etenim natura animæ immor-
talis est, ac proinde occidi ab homine non potest.
Huic dicto adversari videtur, Deut. 22, 26. *Sicut*
latro confurgit contra fratrem suum, & occidit ani-
am ipsius, non adversatur. Nam anima hoc in lo-
co aliud significat. Est enim dictum, *occidit ani-*
am eius, pro illo, occidit eum. genus loquendi,
cui germanum, *dixerunt anima mea,* id est, mihi-
item, *Deus iuravit per animam suam,* per seipsum.
utique divinitas animam non habet. Aut certè a-
nima ibi sumitur pro vita corporis animati, ex eo
quod efficit, id quod efficitur. Sic acceperim Ge-
nes. 37, 22. *Ne interficiamus animam eius.* & Job 2, 6.
Peruntamen animam illius serva. & Omnia dabit
pro anima sua. Augustini verba sunt huic expositi-
oni firmandæ in primo locutionum: *Non feriamus*
eum in anima: hoc loco nomine anima vitam corporis
animati significat, per efficientem id quod efficitur. Se-

eundem hoc videri potest etiam ad diabolum dictum esse: *Animam eius ne tangas*, id est, ne eum occidas. & libro sexto ad locum, qui habetur Ios. 20. *Qui percusserit animam nolens*: hic animam, inquit, vel hominem intelligere debemus, vel vitam carnis, quæ sit per animam. Qua locutione & illud dictum est à fratribus Ioseph, *Non percutiamus eius animam*, id est, non eum occidamus. Nam si anima posset ab interfessore percuti, non diceret Dominus, *Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem occidere non possunt*.

C A P. LXII.

Mesphat legi debere apud veterem Interpretem ex antiquitate, ubi nunc Misphat scriptum.

QVod in antiquis libris Gen. 14, 6. *Ad fontem Mesphat*. id scioli quidam ita mutarunt, ut scribant *Misphar*, sive *Misspar*: tanquam opinati sint priorem illam scripturam minus sinceram probamque esse. Contra quorum sinistram opinionem standum nobis est omni, quod aiunt, pede, vel Hieronymi ipsius auctoritate, qui libro de nominibus Ebraicis loco ubi explicat nomina ex historia Iosue, disertè Mesphat scribit, quod interpretatur iudiciū. Sed & veteres constat perpetuò id nomē ita legisse, ut paret ex manu descriptis Hieronymi super Iesaiam, qui sinceriores hac quidem in parte multo sunt, quam typis impressi. Sic etiam sonabant Mesraim, Emmanuel, Hennom, Hellel, & alia similiter: quæ hodie Misraim, Immanuel, Hinnom, Hillel,

Hillel, per i. Non igitur Mispbat, quàm Mesphat
 verior scriptura. Sic Medras, pro Midras.

CAP. LXIII.

*Macula insignis sublata ex libro nominum Ebrai-
 corum.*

IN libro nominum Ebraicorum, post quæstiones
 de Exodo, ita vulgò scriptum est: *Finiunt inter-
 pretationes Ebraicorum nominum libri Exodi: inter
 quas & quæstiones de Levitico potes invenire, exceptis
 quatuor, quas subnectere curavimus. Badrifath,
 xñia, id est, plaga: verbi gratia quòd dicimus plaga
 septentrionalis, vel meridiana. Melcho, rege. Salu-
 muth, retributio vel pacifica.* Ex ijs verbis, *exceptis
 quatuor*, videtur unum nomen desiderari, cum
 duntaxat tria subnectantur. Quid dicemus? nisi
 fallor, duo in unum coaluerunt, lego ac distingo,
Dabri. Fath. Græcum est Δαβερ. Num. 24, 11,
Salumuth filia Dabri. Porro Fath ubi reperiatur in
 eo libro nobis adhuc non constat; de sensu constat.
 Glossæ veteres: *Fath, clima vel plaga, velut cum di-
 cimus, septentrionalis plaga, vel meridionalis regio.*
 Ebræum est דבר, contractum ex דבר Phea, xñros,
 plaga, latus, angulus. Pòst Dabri desideratur inter-
 pretatio: quæ qualis fuerit, licet divinare, partim
 ex hoc libro, partim ex Glossario veteri. In nom.
 de Iesu Nave: *Dabir, loquens vel loquela. Dabira, lo-
 quens vel eloquentia. Dabrath, loquela.* De 3. Reg.
Dabir, oraculum. Glossarium vetus, *Dabri, loquens
 vel locutio, sive oraculum, aut eloquentia.*

CAP. LXIV.

Esse viro. Homo sacerdos.

Eſſe pro nubere ſumi cōſtat in illo Levit. 22, 12. *Filia ſacerdotis cūm fuerit viro extraneo.* recteq; Auguſtinus: *Si fuerit viro, id eſt, ſi nupſerit viro.* Sic accipio, *Senior ſum quā ſim viro.* ſenſus enim eſt, quā ut nubere poſſim. exſtat in hiſtoria ſacra Ruth. In eodem loco Græcia legit, *ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ ἱερέως*: quod Ebræi, *filia ſacerdotis.* *ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ ἱερέως* antiqua & proba locutio eſt, ut, *homo piſcator, ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ ἱερέως* mulier meretrix: mulier ancilla. & quæ alia Grammatici notarunt.

CAP. LXV.

Homo homo. Deus Elohim, de hominibus in aliqua auctoritate conſtitutis.

Levit. 24, 15. *Vir vir, qui maledixerit Deo ſuo.* parum hīc difficultatis: ſed tamen quorundā error non ſinit me iſtum locum tacitum prætereire. In codicibus Græciæ, *ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄνθρωπος*, id nonnulli olim interpretati ſunt, ac ſi ſcriptum eſſet, *homo, qui verè ſit homo*: proſuſ inſcienſer imperiteq;. Verior interpretatio, quā etiam Auguſtinus annotat, *quicumque maledixerit*: ut *homo homo*, id ſit, quod Latine dici ſolet, quicumque aut quiſquis. Hoc facile. Quod ſequitur, *Deo ſuo*, non tam facilem intellectum habet. expono; magiſtratui ſuo. poſſet legi, *Dys ſuis*, eodem ſenſu. Nam principes, & quicumque in aliqua auctoritate conſtituti ſunt, etiam dii vocantur, ut in illo: *Ego dixi, dy eſtis.* & *Deus in medio deorum indicat.*

CAP.

*Pſal. 20.
1. & 4.*

C A P. LXVI.

Animadversum Glossema in Biblys Græcis, & unde acceptum sit, indicatum.

DEut. 15, 10. Διδὼς δώσεις αὐτῷ, καὶ δανείζῃ δανείσεις αὐτῷ, ὅσα ἂν ἐπιδέηται σου. Hoc totum, καὶ δανείζῃ δανείσεις αὐτῷ, ὅσα ἂν ἐπιδέηται σου, quis negaret glossema esse, quod sciulus aliquis huc inferuerit, desumptum ex versu octavo superiore. Nam non legitur neque in codice Ebræo, neque apud divum Hieronymum. quanquam suprà paullo alijs verbis, ὅσα ἂν ἐπιδέηται.

C A P. LXVII.

Vetus tralatio emendatur.

Genes. 8, 2. *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia.* Græcus, ἐκ νεότητος. probaverim ipse, ἀ πueritia: quo nomine etiam infantiam comprehendere volo. Iud. 13. *Nazaræus Domini erit puer ab utero.* Ebraicè הנער, hinc בעוררים, ætas puerorum, ab eo tempore, quo primum moveri incipiunt in utero, quod est בער.

C A P. LXIIX.

Fœnerari pro mutuum dare.

DEut. 15, 6. editione Latina, quæ vulgò Hieronymo attribuitur: *Fœnerabis gentibus multis.* vult dicere, mutuum dabis, quod Ebraicè, העבט. itaque paullo possit ait: *Ei dabis mutuum,* quo cum indigere perspexeris. ubi idem verbum in Ebræo. Græcus utrobique habet δανείσεις. Augusti-

nus: *Fœnerationem Scriptura dicit mutuo datam pen-
cuniam, etiam si usura non accipiantur.* Sic interpre-
tor Psal. 36, 26. ὁ δὲν τὴν ἡμετέραν ἐλπίδα δανείζει, id est,
mutuum dat, vel cōmodat, ut vetus tralatio habet.
Apud Moſen loco ſuprà appellato אַתָּה לֹא תַעֲבֹד. Græcè est, οὐδὲ δανείῃς, id est, non ſumes mutu-
um, vel ſi placet uno verbo dicere, non mu-
tuaberis.

CAP. LXIX.

Quæſtum de loco quodam Exodi.

EXod. 2, 18. *Que reſerſe ad Raguel patrem ſuum.*
Fortaſſe hic aliquis requirat, cūm patris nomen
etiam avum ſignificat, ut in illo Gen. 31, 42. *niſi
Deus patris mei Abrahæ, & timor Iſaac fuiſſet pro me,*
utrum de patre πατρός, an de avo hic locus intelligē-
dus ſit? Video autem interpretes inter ſe variare.
Theodoritus quæſt. 16. in Num. Πατριὰς διόνυμους ἦν,
ὡς Ιακώβος καὶ Ισραὴλ, & γὰρ αὐτὸν ὁ θεὸς Μαΰσης Ισὶδὼρ ἐνὸς μαζὸς
ἐστὶ καὶ Εξὸδα. In collectaneis nominum Ebraicorum,
Raguel ſacerdos in urbe Madian, ſocer Moysi, Exod.
2. qui Exodi 3. dicitur Iethro. Aliter Abenezra, *ad*
Raguel patrem ſuum, id est, patrem patris ſui. Qui-
bus verbis apertè Raguel fuiſſe dicit avum filiarū
Iethro. Quod ut credam, adducor loco, qui eſt
Num. 10, 29. *dixitq; Moſes Hobab filio Raguel Ma-
dianita ſocero ſuo.* Quod ſi quis huic loco haud om-
nino acquieſcens, aliter eum interpretari poſſe pu-
tet, filio Raguel *Madianita ſoceri ſui,* (verba enim
Ebraica ambigua ſunt) legat Iud. 4, 11. *Haber autem
Cinaus receſſerat quondam à cæteris Cinaiſ fratribus
ſuis*

suis filijs Hobab socii Mosis. Ecce verba clara, & quæ nihil habent ambiguitatis. Quòd si Hobab fover Mosis, idemq; filius Raguel, consequens est Raguelum fuisse avum filiorum Iethro; non patrem *πρόσι*. nisi fortè fover in hoc postremo loco frater uxoris, non pater; quod video Theodorum existimasse, cuius hac de re locus insignis est in librum Iudicum quæstione 3. *πρὸς τὸν* inquit, *αὐτὸν κίκληκεν,* *αἰς τῆς γαμετῆς ἀδελφόν.* *καὶ ἦν πολλοὶ τὰς τοιαύτας πεινδριδέας καλοῦσιν.* Nec adversatur huic sententiæ Demetrius scriptor vetus. ait enim *ἐκ τῶ Ιεζάν τῷ γενομένῳ Αβραάμ ἐκ χειτέρως, γενέσθαι Δάδαν ἐκ δὲ Δάδαν, Ραβουήλ. ἐκ δὲ Ραβουήλ, Ιεθόρ καὶ Αβάβ.* *ἐκ δὲ τῶ Ιεθόρ, σπάρειαν, ἣν γῆμαι Μωσῆν.* Non puto, qui modò hæc cum superiore loco Iudicum contēderit, dubitare quonquam posse, quin Habab sit Hobab. Sed cū dicit fuisse fratrem Iethro, id si concedatur, necesse est, ut per socerum ibi intelligamus fratrem uxoris. de qua realij existimabunt. ego nihil affirmo.

C A P. LXX.

Capere victimas. Lux facta Exodo.

EXod. 18, 12. *Accepitq; Iethro fover Mosis holocaustum, & victimas Deo.* Græcus, καὶ ἔλαβον habet *Ιαθάρ ὁ πειθερὺς Μωσῆ ὁλοκαυτώματα, καὶ θυεῖας τῷ Θεῷ.* Quod hic compendio enuntiatum est, plenum erit si dicas, *Accepit & obtulit.* Amant enim Ebræi uno posito verbo aliud subintelligere. Hic mihi venit in mentem testimonium sæpiculè à me laudatum. Ait Salomo in proverbij, *Capies carbones* *Proverbi
25. 22.*

ignis super caput ipsius : pro, capies & pones. Sed haud scio an capere hic positū sit pro offerre. Hieronymus certè id ipsum innuere videtur. Vertit enim, *Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta & hostias Deo*. Ego istam interpretationem, in quam Santes, & alij pedibus concedunt, ut nec approbo, nec rejicio : ita sine suspicione dimittere non possum. Alij viderint, an non prior sententia ei loco, & idiotismo Ebraico conveniat magis. Ego interim dicam, quæ sit opinio Augustini super hoc loco, si fortè hoc ad rem etiam. In secundo Locutionum ita scribit : *Et sumpsit Iethor sive Iethro socer Moysi holocausta & sacrificia Deo*. Sumpsit pro eo quod est obtulit : An fortè sensus est, non locutio, ut ea sumpsisse intelligatur, quæ Moses obtulisset. quantum Moses non legatur superius sacrificasse, nec Aharon, nec quisquam Ebraorum, qui educti sunt de terra Aegypti : sed tantum superius scriptum est, quod altare constituerit Moyses, & appellaverit illud, *Dominus meum refugium*. Ipsum autem Iethor legitimus sacerdotem fuisse Madian, id est, gentis Madian. Mirum est autem si ad eius adventum coepit sacrificare Moyses, & non potius ipse Iethor, qui iam sacerdos erat.

CAP. LXXI.

Disputatum de loco quodam ex translatione Græca.

DEUT. II, 4. καὶ τὰ τέρατα αὐτῶν, καὶ ὅσα ἐποίησε τῇ δυνάμει τῶν Αἰγυπτίων. Nova locutio debuisset dicere τῇ δυνάμει τῶν Αἰγυπτίων, id est, exercitui Aegyptiorum, ut suprà in eodem capite ὅσα ἐποίησε Φαραὼ βασιλεὺς

οὐδὲ Αἰσώπῳ. fortè desideratur, ἵνα ut sit ἐπὶ τὴν δύναμιν
 Αἰσώπῳ. Sic locutus est infra, 15, 17. ἐπὶ τὴν παιδισ-
 κὴν οὕτως αὐτὰς παῖδας. Interpres olim, & ancillam iuā
 facies similiter. Laudat Augustin. & addit accusativū
 pro dativo poni. dicendum enim esse, ancilla tue.
 Idem ad locum priorem ista annotat: quæ fecit vir-
 tutem Aegyptiorum. Hoc Interpretes nostri quidam
 Latini minus intelligentes, noluerunt dicere virtu-
 tem; sed virtuti vel exercitui. Quoniam id quod ait
 Græcus δύναμιν, nonnulli exercitum intellexerunt. Sed
 elegans locutio est, quæ fecit virtutem eorum, intelli-
 gendū est quid eam fecit, quoniam ad nihil eam redegit.
 Sic ille. Quàm rectè, viderit. ego baro, quid hic
 elegantix esse possit, non capio.

CAP. LXXII.

Græca traductio corrigitur.

NV M. 26, 2. λατρεῖ τὴν ἀρχὴν πάσης συναγωγῆς ἡμῶν Ἰσραὴλ.
 Adfert hic molestiam illud τὴν ἀρχὴν, quod re-
 ctum esse non videtur. Mihi placet ex Ebræo, tolle
 caput filiorum Israel, ut summa significetur: quem
 sensum expressit Hieronymus. vertit enim, Nume-
 rate omnem summam filiorum Israel. Quanquam
 Augustinus principium interpretatur robur ætatis
 in populo. duriusculè, ut mihi videtur. Quod si
 quis exemplo interpretationem illam probari cu-
 peret, vix est, ut id fieri posse à quoquam existimè.

CAP. LXXIII.

Quid sit RECHES in historia sacra.

RECHES sive RACHES in historia sacra Esthe-
 ræ, quænam sint animalia pro certo non con-

d

Esth. 8.
10.

stat. Grammatici certât, & adhuc sub iudice lis est. Verba historîæ hæc, *Et misit litteras per cursores in equis, qui vehebantur RECHES, mulis equarum filiabus.* Cæterum *cursores in equis* appellat angaros Persarum tabellarios, qui, ut ex Herodoto perspicimus, equis utebantur per certa spatia dispositis. RECHES autem alij equorum genus esse aiunt, miræ velocitatis: alij mulos; alij denique camelos dromadas. Dones ait vocabulum Arabicum esse. Vidi etiam qui veredos pro eo ediderit. Sed veredum equini generis esse, satis certum est. Reches autem ab equo perspicuè distinguitur hoc in loco, & præterea, 1. Reg. 4. 8. Tamen in Lexico iuris Ebraici רכשי אררי expositum reperio, *duo equi*. Vbi notabis Rechasin dici numero multitudinis. Citatū autem ibi est ex Gemara paragrapho, *Qui mortuus*. Sanè illud in confesso est, Ebraeos ponere interdum nomen generis: deinde subijcere speciem eius. An verò idem hoc loco factum sit, iudicium legentium esto. Nos ut non planè pro vâno rejicimus hoc: ita nec pro certo recipimus. Qui mulos interpretatur, simili ratione refelli possunt. Nam sequitur in historia, *mulis equarum filiabus*. Quorsum enim ea repetitio, nisi dicamus diversum mulorum genus esse Reches ab ijs, qui Astheranes ibi nuncupantur. Quod faciliè concederem, eique sententiæ libenter accederē, nisi per Reches viderem alios intelligere camelos dromadas: de quibus Curtius meminit, lib. 5. his verbis: *Hic Abulitescum donis regalis opulentiæ occurrit. dromades cameli inter dona*

dona erat velocitatis eximia. Quanquā ne id quidem (dicam ingenuē) mihi undiquaque satisfacit. Cū enim ita scriptum lectum sit, *Iunge currum tuū* RECHES. Mich. 1, 3. apparet aliud quid hac voce denotari. Quare, ut repetā quod initio dixi, RECHES in historia sacra quēnam sint animalia, pro certo ad huc non constat. Vide Abenezram, & Salomonem Iarium. Esth. 8, 10.

CAP. LXXIV.

Quid caliga apud veterem interpretem.

CAlcea caligas tuas. Græcè est *σανδαλία*, id est, calceamenta. propriè caliga calceamenti genus crure tenus, qualia Turcorum hodie. Sic accipio, *Caliga Maximini*, quod olim proverbij loco usurpatum fuit. Titinnius — *iam cum mulleis* Te ostendisti, quos tibi atim calceas. Tertullianus, *Impuro cruri purum, aut mulleolum inducit calceū.* Act. 12, 8.

CAP. LXXV.

Capit pro rapit. Isidorus correctus.

IN vetusta interpretatione Hoseæ prophetæ ob-
servo *capit pro rapit*, quod in Ebræo קָטַף dicitur. Sic accipere est rapere, unde accipiter dictus. Isidorus de etymologijs, *Accipiter*, ab accipiendo, id est, capiendo (scribendum censeo à rapiendo) nomen sumpsit. Est enim avis rapiendis alijs avibus avida, ideoque vocatur accipiter, id est, raptor, unde et Paulus Apostolus, *Sustinetis enim si quis vos accipit. ut enim diceret, si quis vos rapit, dixit, si quis vos accipit.*

Differre inter se Sepultus est, & Descendit ad Inferos.

NON eadem sunt planè *Sepultus est*, & *Descendit ad inferos*: non planè, inquam, eadem sunt, ut quidam volunt. Etenim sepultus aliquis dici potest, qui tamen verè non descenderit ad inferos: & contrà fieri potest, ut aliquis descenderit ad inferos, qui tamen sepulturam non fuerit adeptus. Siquidem locutio illa, *Descendit ad inferos*, potius significat statum mortuorum. Itaque qui vivus sepelitur, cùm pro mortuo haberetur, ut aliquando contigit, rectè quidem dicitur sepultus fuisse: descendisse ad inferos, si idem è sepulchro vivus extrahatur, non rectè. In causâ est, quia non verè mortuus. Contrà de submerso in aqua, aut à fera laniato, rectè dici potest, *Descendit ad inferos*: sepultus est, non item. Quamobrem ubi legimus apud Mosè in libro Iustorum 37, 35. ad locum,

Descendam ad filium meum lugens in infernum.
quod vulgo exponunt, *descendam in infernum*, in sepulchrum, cautè intelligendum. Præcedit enim ecce, *Tunica filij mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit Ioseph.* non enim sepulchrum hic accipi potest, ut in illo, *positus est in sepulchrum patrum suorum.*

Legendum videri apud Mosè Obolibama, quod nunc legunt ac scribunt Aholibama.

GEN.

GEN. 36, 2. in traductione Pagnini: *Et Aholibama filiam Ana*. Lectio vetus, *Oolibama*. dico verum esse, *Oholibama*. Persuadet prisca consuetudo, qua receptum, ut exprimant tale comes per o, ut Noemi: etiam ratio. Nam puncta rapta, quæ vocant, afficiunt litteram præcedentem simili puncto. est autem *ts* comes rapto, punctum simile comes breve, non figura dūtaxat, sed etiam sono. Est & illud animadvertendum, cum hateph phatah, & hateph segol vocalem præcedentem corripiant, ut sit aliqua similitudo, & analogia inter has notas, planè necessarium esse, ut comes præcedens breve sit. Quod vehementer velim considerare eos, qui hodie comes ante hateph comes semper produciunt, contra consuetudinem antiquam. In quo etiam peccant, qui Naomi scribunt, pro Noomi: Aholim pro Oholim, & alia eius generis.

CAP. LXXIIX.

Locus illustratus ex epistola ad Ebraeos.

IN epistola ad Ebraeos capite nono: *Prins quidē tabernaculum, &c. in secundum autem semel quoniam solus pontifex*. ita ferè autor Machabæorū, cuius verba nunc adducere non gravabor. libro tertio ait: διὰ τὸ μὴ δι' τοῦ ἐκ τῆ ἱερῆς ἐξέρχαι ἐπίσταται, καὶ δι' πάνσι τοῖς ἱερεῦσιν, ἀλλ' ἢ μόνῳ τῷ προηγουμένῳ πατρίαν ἀρχιερεῖ, καὶ τοῦτο καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀπαρτ. fortè hīc aliquis requirat, quo tempore anni pontifex ingressus sit hunc locum. & opinor die decima septimi mensis, nempe in festo expiationum. colligo ex ijs verbis, quæ leguntur Levit. 16, 29. postridie convivio ex-

cupiebat fratres suos sacerdotes, eratq; dies ille undecimus mensis Thesri. Elias Thesbite: *Dies iocundus appellatur dies convivij & lætitiæ, etiamsi festus non sit.* Sic dicunt, summus sacerdos faciebat diem bonum fratribus suis sacerdotibus post die festi expiationum postquam cum pace ingressus & egressus fuisset domum Sancti Sanctorum.

CAP. LXXIX.

Facere aurum, opera sancti.

Proverb.
10. 4.

FACERE interdum valet operari. Salomo, qui facit manu dolosa, id est, qui operatur. hinc facere aurum; quod Ebrei facere in auro: Hieronymus, facere opus in auro. Exod. 35, 31. ποιῆν τὸ χρυσίον, καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὸν χαλκόν. Sequitur in eodem capite ποιῆσαι τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου. Augustino paullulum molestia hic locus exhibuit, Quid dicat opera, inquit, sancti, non evidenter apparet: utrum sancti sacerdotis, quoniam & de stola & de stolis eius hæc dicuntur? an sancti Dei, in cuius cultu hæc fiebant? an opera sancti sicut dicebatur sanctum & sanctum sanctorum. hæc Augustinus. Citra controversiam, opera sancti, id est, sacrorum, quod ἔργον dicitur, & sanctum. Vocatur etiam sanctuarium ab interpretibus Latinis. Hic locus ad Ebraeorum codicum fidem sic emendandus est, opera fabri, id est, ἔργα; non ἔργα, quod est sancti.

CAP. LXXX.

Exodi locus de servo Ebraeo explicatur.

EXOD. 21, 6. serviet ei in seculum. Græcus ἐς τὸν αἰῶνα edidit. Scholia Ebraica explicant, *usque ad*

ad iubilæum. Augustinus aliter. *serviet ei in sempiternum, vel æternum, quod Græcus habet eis τὸν αἰῶνα,* intelligitur æternum dictum, cuius temporis finis non est. non assentior: potius ad Ebræorum sententiam accefferim; quorum fides est certior in his rebus, quàm Augustini. Robur addit huic sententiæ ipsa historia: nam agitur ibi de servo Ebræo. Porro Ebræis omnibus in iubilæo libertas obtingebat, dicente Domino, *mei enim servi sunt, ego eduxi eos e terra Aegypti, ne veneant conditione servorum.* Hoc si tenemus, vitabimus illud, ne loca locis adversari videantur. Nam in Quæstionibus ijdem scripsimus *Tum enim servis omnibus sine exceptione libertas dabatur.* hoc verum de servis Ebræis. Qui ex gentibus erant, aut ex advenis in Iudæa peregrinantibus alia lege atque conditione serviebant. Vide Levit. 25, 46. Ad quem locum rectè idem Augustinus, *Æternum dixit, ubi non est temporis præsinitus modus, quousque serviant, sicut constitutus est eis, quos in remissione dimitti iubet libertati suæ.*

C A P. LXXXI.

Biblia Græca illustrata.

LEvit. 16, 21. καὶ ἐκποστέλει ἐν χειρὶ ἀνθρώπου ἐτοίμου εἰς τὴν ἔρημον. Latini sic, *Et emitter in manu hominis parati in eremum*, id est, interprete Augustino, *emitter in eremum in manu hominis ad hoc parati.* De hirco emissario loquebatur, cùm hoc diceret. *Notandum est autem quomodo dicat Scriptura, In manu.* Hucusque Augustinus. Locutionem notat, non

explicat. ego explicabo. *In manu hominis*, phrasi Ebraica valet per hominem, sive opera hominis. Locutio passim obvia, & iam ita nota, ut eam exemplis firmare non sit necesse. Aliud hic notabo. Pro *ἐτοίμου* codex Ebraeus habet עֵתִי. id nunc legunt, עֵתִי, id est, oportunus: sed olim cum vocales aberant, legi etiam poterat עֵתִי: adde litteram, emergit עֵתִיד, id est, paratus. Fortè causa Græcis eius interpretationis fuit, quod compendio more etiam nū utitato, עֵתִי scriptū existimarint pro עֵתִיד: aut quia Syri Antiocheni eo modo hæc participia efferebant. ut enim חֲסִיד dicebant pro חֲסִידִי: sic fieri potest, ut olim עֵתִי scriptum fuerit, pro עֵתִיד. homines docti viderint.

C A P. LXXXII.

Ex iisdem Biblijs declaratus alius locus.

Exodi 28, 29. καὶ λήψεται Ααρὼν τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ λογίῳ τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ στήθους εἰσίστημι εἰς τὸ ἅγιον μνημόσυνον ἐναντίον τῷ θεῷ. Augustinus construit καὶ λήψεται Ααρὼν εἰσίστημι: cum ratio Grammatica postulet εἰσίστημι, id est, sumet Aharon introiens: ut versu 35. καὶ ἔσται Ααρὼν ἐν τῷ λειτουργεῖν ἅκουσθ' ἡ φωνὴ αὐτοῦ εἰσίστημι εἰς τὸ ἅγιον. rectum videtur εἰσίστημι. Utrobique est in Ebraeo בָּבֶא: id est, ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτὸν, ἢ ἔκταν εἰσπορεύεται. Vix me extrico, nisi placet εἰσίστημι εἰς τὸ ἅγιον μνημόσυνον ἐναντίον τῷ κυρίου, ut sensus sit, Et Aharon sumet nomina filiorum Israel; quæ res ipsi futura est εἰσίστημι introeunti in Sanctuarium coram Deo. probari potest. Sed quid fiet altero loco? Ego nisi solæ-

solœcismum Græcæ interpretationis, nihil inde ad-
huc extricare potui. Tamen videro. Vide Augusti-
num libro secundo Locutionum pag. 81. post scri-
ptū hoc caput, venit in mentem de posteriore loco,
quod puto non contemnendum esse. Quid si con-
struatur *μη ἔσαι τῶν Ααβων εἰσιόντι ἀκουσὴ ἢ φωνὴ αὐτῶ;* sen-
sus est *τῶν Ααβων εἰσιόντων.* genus constructionis, ut
φελμὸς τῶν Δαβιδ, de quo suo loco.

CAP. LXXXIII.

Domus patrum. οἶκος πατριῶν.

EXod. 12, 3. καὶ οἶκος πατριῶν, id est, patriarum.
Quas dicat patrias, inquit Augustinus, non fa-
cile est intelligere, utrum civitates, in quibus comma-
nebant, an potius familias numerosas à cuiusque ve-
luti paternitate propagatas? Lectio Ebraica, per do-
mum patrum, unde suspicari aliquis posset legen-
dum καὶ οἶκος πατριῶν, extrita littera, i, nisi in vul-
gata scriptura exemplaria omnia, quæ vidimus, con-
sentirent; quam & alia loca, ubi eadem dictio re-
peritur, mirabiliter cōfirmant. Nam & in ijs πατριῶν
sine ulla varietate. puto igitur idem esse quod do-
mus patrum. Nec verò obscurum, quid hac voce
significetur, cū scriptum sit, Num. 7, 2. *Principes*
Israel capita domus patrum (Græcè πατριῶν) *suorum.*
Hi sunt principes tribuum: & 25, 15. domus patris in
Madian. Hesychius, πατριαί, φυλαί,

CAP. LXXXIV.

De loco quodam libri Genesēs adversus Au-
gustinum.

d 5

MAlè ac sine sensu versus erat ante Hieronymū locus Moſis, qui Genes. 14, 13. *Ad quercum Mamre Emor fratris Eſchol.* Nam quòd Auguſtinus deceptus corruptæ vetuſtiſſimæ illius editionis ſcriptura putavit hic ellypſin eſſe nominis filius, id ipſa veritas Ebraica manifeſto repudiat. Totuſenim iſte locus ſic legitur in Ebreo, *Et venit unus ex iſ, qui evaſerant, & nunciavit Abrahamo Ebrao, qui tunc habitabat in quercubus Mamre Ammorrei fratris Eſchol, et fratris Aner.* Sed et in Græca vetere, qua nunc utimur, rectè ſcriptum legitur. *Αμορραῖς τῷ ἀδελφῷ Εσχόλ.* Noque verò nego id nomen Græcos interdum hoc modo tacere: ſed hoc in loco minimè intelligi poſſe, vel ex ipſa hiſtoria, ſi opus ſit, me docere paratum eſſe profiteor. Atq; adeo iam docerem, niſi in re haud magni momēti, plus ſatis immoratum eſſe me iudicarem. Locum Auguſtini non profero, quia prolixior eſt. reperies eum Locut. lib. 1. Scriptura vulgaria perperam corrupteq; eſt apud Hieronymum Quæſt. in Genesin, ubi ita legitur, *Quod autē ait, apud quercum Mamre Ammorrei,* nam legendum, *apud quercum Mamre Emor.* docent perſpicuè ſequentia, melius in Ebrao legimus, *apud quercum Mamre Ammorrei.* ecce emendat, quod in vulgatis erat *Mamre Emor:* quæ ſanè lectio cūm prava ſit, Auguſtino cauſa fuit, ut hunc locum pravè enarraverit, *Quidam Emor fratris Annan. ſub. filius.* Quo nihil ineptius à viro docto dici aut ſcribi poteſt. Sed ne miremur, cūm in Auguſtino, viro alioqui acutiſſimo ac doctiſſimo

Hieron. e. mendatus.

Etissimo, Ebraicæ linguæ peritia nulla, Græcæ per-
exigua fuerit. Nam ita est profectò. Non uni om-
nia dedit Deus.

CAP. LXXXV.

Quid sit, & Appari tibi in loco Dei.

GEN. 31, 13. apud interpretem Græcū veterem,
^{ἐγὼ εἶμι ὁ θεός τε ὁφείας σοι ἐν τῷ τόπῳ θεοῦ. τόπος θεοῦ}
interpretamentum est τὸ Bethel. Nam Beth, do-
mus, sive locus: El autem, id est, Deus. Ergo ἐν τῷ
τόπῳ τοῦ θεοῦ, in Bethel. nomen est urbis, quæ prius
Luza dicebatur, ut habetur Genes. 28, 19. Glossa-
rius Philonis, *Bethel, domus Dei*. Origines hom. 5.
in librū Iudicum, *Bethel, interpretatur domus Dei*.
Hæc si in mentem venissent Augustino, nunquam
profectò ista scripsisset. *Ego sum Deus, qui apparui*
tibi in loco Dei. Locutio est? An Deus in loco Dei sit
accipiendum est, quomodo pluit Dominus à Domino,
filius à patre? Scripsit hæc Locutionum libro pri-
mo, pag. 70.

CAP. LXXXVI.

Quo sensu dictum, Manus nostra ne sit super eum.

GEN. 37, 27. Et manus nostra ne sit in eum. Græ-
cus interpretes hoc dixit, ^{καὶ χεῖρες ἡμῶν μὴ ἐκασαν ἐν αὐτῷ.}
Quid hoc in loco sit, *manus nostre ne sint super eum*,
admonet Augustinus, & rectè explicat,
meo iudicio, *Hoc est, inquit, quod dici à nobis solet,*
manusei non inferamus. Hunc sensum habet in co-
dem capite, vers. 22. *manum ne miseritis in eum:*
quod Græci legunt ^{καὶ χεῖρα δὲ μὴ ἐκτελέγητε αὐτῷ,} & in hi-

Historia Estheræ, *Quæsiuerunt mittere manum in Regem Assuerum.* Reperitur Esth. 2, 21.

C A P. LXXXVII.

Aliud esse videri frater noster: aliud caro nostra, adversus sententiam Augustini.

Caro nostra dicitur, ut si quis sanguinem suum vocet consanguineum suum. minus ergo est, caro nostra, quam frater noster: quia frater etiam dici potest, qui non sit caro nostra, hoc est, consanguineus. Frater enim appellatur, sacro usu sermonis, qui eiusdem gentis est: interdum, qui eiusdem religionis. Hoc annotare volui propter Augustinum, cuius hac de re parum sana verba sunt, videtur certe, Locut. lib. 1. ad locum, *Frater noster, & caro nostra: Non aliud, inquit, sed bis hoc idem dictum, tanquam exponendo quid sit frater noster, id est, caro nostra, quod ex eadem carne fuerant prognati.* tanquam si dicat & hic positum esse *ἀλλ' ἡμεῖς* pro, *id est*: cum illud in textu Ebræo nusquam exstet. Lectum enim ibi, *Frater noster, caro nostra.* Itaque verius puto, si sic exponatur, frater noster consanguineus. existimatio penes doctos esto.

Gen. 37.
27.

C A P. LXXXIIX.

Esse pro habitare.

GEN. 42, 13. *Δόξα ἐπὶ τῇ γῇ τῆς χαναάν.*
Quod autem dixerunt, *sumus in terra Chanaan,* quum eo tempore, quo loquebantur, in Aegypto essent, *sumus,* dictum est pro *habitamus.* inde enim venerat illico redituri, ibi comorantes. Libet hinc rem exiguum paucis

paucis verbis annotare; sed tamen talem, quæ igno-
rari non debeat. In Ebræo legitur iste locus, & di-
xerunt duodecim servi tui fratres nos, filij viri unius
in terra Chanaan. nullum ecce verbum substanti-
vum. subintelligitur tamen, vel potius pro eo posi-
tum est pronomen nos. itaque recentior interpres
convertit, *Fratres sumus, filij viri unius*. In eo au-
tem quod sequitur, *virum unius in terra Chanaan*. sub
intelligitur habitantis in terra Chanaan. Videmus
igitur quàm parû appositè ab Augustino Græcam
lectionem sequenti ista annotatio adducta sit. quæ
tamen vera est. Esse enim interdum valet habitare,
ut Ruth, 1, 3. & *venerunt in agrum Moab & fue-
runt ibi*. sensus est, commorati sunt. paulò post ex-
plicat, cùm dicit, *et sederunt ibi circiter decem annos*.

CAP. LXXXIX.

Auferet caput tuum ambigüe dici apud Moſen.

GEN. 40, 19. *Auferet Pharaon caput tuum à te*.
Augustinus, plenum esset etiam si non haberet
abs te. In eadem sententia videtur fuisse etiam Hie-
ronymus, vertit enim, *auferet Pharaon caput tuum*,
omisso illo, *abs te*. Sed pace illorum virorum dictû
hoc sit. Aliud est, *auferet caput tuum*, simpliciter: al-
liud, *auferet caput tuum à te*. Auferet caput phraſi
Ebraica valet recensere, ut in eodem capite, versu
13. *Intra tres dies auferet Pharaon caput tuum*, quod
fortasse melius reddas, *levabit vel tollet caput tuum*.
Quamquam idem verbum in Ebræo. Cùm igitur
sermo ille aliud & aliud significaret, adiectum fuit

tollendæ ambiguitatis causa à te, ac si diceret, tollet quidem caput tuum, sed alio modo, quàm principis pincernarum. te enim in crucem aget; quod apertius & manifestius sine ulla ambage declarat in eodem versu cùm ait, & *suspendet te in patibulo*,

C A P. XC.

David enarratus.

PSal. 107, 10. *Vinctos afflictione & ferro.* hoc quomodo expositum sit in collectaneis troporum Scripturæ, sciunt, qui eo libro utuntur: quos monéo rectius esse in scholijs Ebraicis, *afflictione*, *vinculis*; & *ferro*, compedibus ferreis. Sic Camius enarrat. ego putarim tmesin esse, & sic exponendū, *vinctos afflictione ferri*, hoc est, nervorum ferreorum. ferri um pro nervo ferreo & alibi reperis in hoc libro. Locum omitto, quia suprà eum recitavimus. iterare enim eadem non placet. Alia expositio, *vinctos afflictione*, *vinculis afflictionis*. Vt enim sic dicimus, *compes castigationis*, sic *vincula afflictionis*, quia etiam vincula sunt absque afflictione: & est locutio, *vinctus afflictione*, ut *indutus gloria*, pro indumento gloriæ. Sic *dormire mortem*. Solitum enim Ebræis aliquoties in verbo includere verba *Esh. 5, 1*. le. Cuius generis est & illud, *Die tertio induit Eschera regnum*. Vult dicere, vestes regias.

C A P. XCI.

Biennium dierum. Biblia Græca correctæ.

GEN. 41, 1. *Exvrislo de pē dōa hēpēpav.* Quis nisi bardus, iudicij; inops neget hīc mendum esse, si legerit apud Augustinum hunc locum allegantem

tem, & factum est post biennium dierum. Vfus enim est Augustinus translatione ea, quæ ex Græca Lxx. Interpretum: igitur emendo, legendumq; edico *καὶ δύο ἔτων ἡμέρας*. Pergit Augustinus, *Quid minus esset, si non haberet dierum?* Scire licet biennium dierum sic dici, ut annus dierum. est autem annus dierum, *ἔτος διμερὲς*, qui constabat ex æquali tributione dierum sine scriptulis: cuius dies 354. Vocatur alio modo *ἐνιαυτός κατ' ἀναλλογὴν*, annus completus sive æquabilis. Vide Animad. Lib. I. cap. I. Hieronymus hunc locum sic interpretatur, *Post duos annos vidit Pharao somnium*: quibus etiam verbis biennium cavum, & abundans comprehendit: quorum hoc dies habebat 710. illud 706. tantum.

CAP. XCII.

Pharao nomen generale esse.

GEN. 41. 44. *Ego sum Pharao, tanquam si diceret* inquit Augustinus, *ego sum Rex. Pharao quippe, non hominis nomen est, sed Regia potestatis.* Quæ ut credam vera esse, his adducor argumentis. Gen. 47. 26. *In hodiernum diem Pharaoni quinta pars solvitur*: ubi vetus Interpres, ex eo tempore usque in presentem diem in universa terra Aegypti regibus quinta pars solvitur. Iosephus Orig. Iudaic. libr. 8. cap. 2. *ἡ φαραὼν κατ' Αἰγυπτίους βασιλεία σημαίνεται.* Ambrosius in ix. ad Romanos, *Pharao nomen regum erat apud Aegyptios, sicut & apud Romanos reges Augusti appellantur.* Hieronymus in comment. Iesa. 30. *Pharao apud Aegyptios nomen est regia potestatis, et unusquisque speciali appellatur vocabulo, ut Pharao Ne-*

chao, & Pharaō Vafra: quomodo si nos Cafares & Augustos proprijs regū vocabulis praponomus. Idem in ix Ezech. cap. 29. Ceterum illud vel maxime requirendum est, utrum ipse sit Pharaō, qui in Exodo, & Iſaia, & Ieremia, & Ezechiele, multisq; alijs in locis, et in Cantico Canticorum nominatur? Videturq; mihi non eſſe unus, ſed apud Aegyptios hoc vocabulo demonſtrari regiam dignitatem: ſicut apud Romanos Cafares & Auguſti reges eorum appellantur à primo Caio Caſare, et ſecundo adoptivo eius Octaviano; qui poſtea Auguſtus eſt nominatus; & apud Syros Antioch; apud Perſas Arſacida; apud Philiſtim Abimelech; & poſt Alexandrum in Aegypto Ptolomai uſque ad Cleopatram: qua victa apud Actium, Aegyptus Romana eſt facta provincia. Ergo in praſentiarum adverſum unumquemlibet regem Aegypti: ſermo fit Domini: qui interpretatur diaconidesis, interfector videlicet, & lacerator, & gladio cuncta concidens & dividens. Hucusque Hieronymus.

C A P. XCIII.

Videre pro audire.

GEN. 42. 2. *ידון, ויחזקו ויניסו ויטו* & *עו ארץ אֵלֶּיךָ* apud Auguſtinum, Ecce audiui, quod eſt venditio in Aegypto. id eſt, *מִגָּדָו*, paullo ante *עֵרַת מִגָּדָו*. Sequitur in Auguſtino, Notandum, quia id quod audiſſe ſe dicit, vidifſe eum Scriptura dixerat. Verba Græca ſunt verſ. primo. *ידון* de *יחזקו* & *יניסו* *עֵרַת מִגָּדָו* & *אֵלֶּיךָ*. Sic etiam in Ebræo. Ergo videre hic poſitum pro audire, ut in illo, *Et populus videbat voces*. Vide Quæſti-

Quæstionum lib. I. quæst. X.

CAP. XCIV.

Audire pro intelligere.

GEN. 42, 23. *Et ipsi nesciebant, quod audiret Ioseph.* Quid sit audire hoc in loco Augustinus ad istum modum docet: *Ipsi autem ignorabant, quia audit Ioseph: audit pro intelligit. Nam voces audit utique aures etiam, qui non intelligit linguam.* Sic ille. Idem clarissimè demonstrat interpret vetus. nam vertit, *Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph: eo quod per interpretem loqueretur ad eos.* Sic Deut. 28. 49. *gentem cuius linguam non audies*, idem interpret, *intelligere non possis.*

CAP. XCV.

Vocabulum ἵππων & equum, & equitatum significare.

DEUT. 17, 16. πληθυνεῖς ἵππους ἵππων. Augustinus hūc locum Latinè citat, *non multiplicabit sibi equū.* Sed quæ hæc forma dicendi, *non multiplicabit sibi equum?* pergit ipse, *pro equis vel equitatu equum posuit; unde nonnulli equitatum interpretati sunt.* ad sententiam rectè: ad veritatem Ebraicam puto verius, *multiplicabit sibi equos.* enallage numeri, qualis in illo, *uterumq; armato milite complent.* id est, militibus. Equitatum, id est, τῶν ἵππων: in quo genere ἵππος etiam equitatum significat. Opinor vosiam

intelligere causam variantis interpretationis, cum vox Græca, quando sine articulo ponitur, promiscuè & equum denotet & equitatum.

CAP. XCVI.

Locus ex Græca vetere collatus cum veritate Ebraica. Filij Dei de Angelis.

DEut. 22. 43. οὐ φεάνητε ἐρανοὶ ἅμα αὐτῶ, καὶ προσκυνήσατε αὐτῶ ἄγγελοι θεοῦ. Libri Ebræi עבדים גוים אלהים abest totum illud, et adorare ipsum angeli Dei. גוים id est idem. fieri aut potest, ut id nomen degenerarit in οὐρανοὶ culpa exscriptorum. In ἅμα αὐτῶ error est perspicuus legentium ΕΜΜΟ cum eo, pro ΑΜΜΟ, populum eius. ΕΜΜΟ μετ' αὐτῶ, unde compositum Emmanuel, quod est μετ' ἡμῶν ὁ θεός. Idem dicit ἅμα αὐτῶ. In sequenti membro, quod purū putum glossema est, variabant olim Græca exemplaria. Nam quod in alijs ἄγγελοι θεοῦ, in alijs erat οἱ θεοῦ. Augustinus libro quinto Locutionum in extremo, *Et adorent eum omnes angeli Dei; alij codices habent, adorent eum omnes filij Dei.* Addit deinde: *filios autem Dei dictos, qui angeli sunt in celis, non facile in Scripturis invenitur.* An id credemus, cum Iob, 1, 6. & 2, 1, ita legatur, *cum venissent filij Dei ut starent coram Domino.* Sed & Iob 38, 7. quod apud interpretem Latinum, *& iubilarent omnes filij Dei,* Græcus edidit ἄγγελοι θεοῦ. Quanquā libri vulgati ἄγγελοι μὲν. Eodem modo peccatum est apud Davidem, nescio

scio quo in loco, tamen alibi certè, ubi vulgo legitur σωτήριόν μου, cum legendum sit σωτήριον θεοῦ. Vide Animad. lib. 2. cap. 6.

C A P. XCVII.

Dormire. omne iumentum. φωνή. & alia panca.

DEuteron. 27, 21. *Maledictus qui dormierit cum omni iumento.* Hic duo notanda sunt. primum illud, *dormierit.* pro eo quod est concubuerit: deinde quod ait, *cum omni iumento*, pro, cum quolibet iumento, vel, ut alij, pecore. Hoc modo Augustinus explicat. 28, 49. ἔδνθη οὐκ ἀκρότητι φωνῆς αὐτοῦ. vult dicere, *cuius linguam non intelliges.* Igitur φωνή hic est γλωσσοῦ, lingua, sermo. 24, 7. καὶ καὶ αὐτοῦ μετέωρος αὐτὴν ἀποδώται. pronomen ad sensum referendum est. præcedit enim ἡνδραπαῖος κλέπτων ψυχὴν ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. furans animam, id est, hominem. 28, 48. *Servies inimicis tuis.* In Græco est λατρεύσεις. Augustinus de hoc verbo, *Solet λατρεύειν Scriptura in ea servitute ponere, qua debetur Deo: unde idololatra appellantur, qui ea servitute idolis serviunt.* Ergo hic inusitate posuit est hoc verbum. Haecenus Augustinus. 31, 16. *Ecce tu dormies cum patribus tuis.* hoc significat, *Ecce tu morieris.* elegans dictio. 32, 14. *Cum adipe renum tritici.* μετὰ σπένθητος νεφρῶν πυρεῖ. Santes dixit, *Cum adipe granorum tritici.* Prius

erat, *Cum medulla tritici*. Augustinus, *Renes tritici intelliguntur velut interiora tritici, unde farina eycitur. hoc enim & adipem dixit. Nam in Exodo ubi scriptum est: Elevantes farinam super humeros suos, Græcus Interpres sicuta posuit, quod sunt adipēs.* Plura de hoc loco alias.

C A P. XCIIX.

In Iericho. A mari. Gerson.

CHIDON. παρεμβολή.

Roborare cor.

IO s. 5, 13. *Et fuit cum esset Iosue in Iericho.* Priscum Interpretem, & historię fidem secutus expono, in agro urbis Iericho. Non enim in urbe esse potuit, quæ nondum capta erat. Quod clarissimè demonstrat Augustinus. nam, cum dixisset, *Nondum quippe erat in ea civitate, cuius porta contra illos clausa fuerant:* subiunxit, *Ergo in Iericho dictum, pro, in terra qua pertineret ad Iericho.* 8,9. ἀπὸ θαλάσσης τῆς γαί. hoc vult, ad occidentem urbis Gaï. ut paullò post καὶ τὰ ἰνδρα τῆς πόλεως ἀπὸ θαλάσσης, id est, ad occidentem plagam. Vocatur ita occidentens, quia mare in ijs locis Occidentem respicit, vel sanè, ut Augustinus arbitratus fuit, quia ex ea parte, terra, ubi hæc agebantur, propius habet mare, quàm à cæteris partibus. 8,18. ἐν τῇ γαίᾳ τῇ ἐν τῇ χειρὶ σου. Libri Ebraei בְּיַד־ is est autem Chidon Symmacho interprete

terprete scutum. Augustinus: *Quod enim Geson non facile intelligitur, hoc Interpres Symmachus scutum appellasse perhibetur.* In lib. Nom. Ebraic. Chidon, clypeus vel scutum. Sed quid Geson? In magno etymologico, γαῖσος, ἐμβόλιον σιδήρεον. Suidas, γαῖσα & γαῖσος. κοντός, ἔδος ἀμυνήεις, οἷον δόρυλος. Moschopulus, γαῖσος, τὸ κοντότερον. Augustinus Locutionum libro sexto, *Septuaginta autem Interpretes secundum quos ista tractamus, qui posuerunt Geson, miror si & in Græca lingua hastam vel lanceam Gallicanam intelligi voluerunt.* Ea quippe dicuntur Gesa, quorum & Virgilius meminit, ubi ait de Gallis in scuto Aeneæ pictis, duo quisque Alpina coruscant Gesa manu.

8, 22. ἀνὰ μέσον τοῦ Ἰσραὴλ τῆς παρεμβολῆς, id est, inter acies Israelitarum, ad verbum, inter castra. & est glossēma. Nam in Ebræo Israeli in medio. abest illud τῆς παρεμβολῆς. Augustinus ad hunc locum, *Castra appellat etiam productas acies in prælio constitutas, cum castra non soleant appellari, nisi ubi exercitus ad manendum consistit.*

11, 20. Διὰ κυρίου ἐγένετο κατισχύσαι αὐτὰν τὴν καρδίαν. ac si diceret, Dominus ita corroboraverat cor eorum. corroborare autem posuit pro indurare, obfirmare, quorum prius vetus Interpres retulit, cum in Ebræo sit קָחַץ corroborare. Augustinus, *Notandum confortari cor (ita vertit κατισχύσαι καρδίαν) non semper in bono accipiendum.* Mens huius loci, A Domino hoc fuit, ut animus

corum obfirmaretur adversus Israellem, ut obstinatis animis bello Israelitis occurrerent.

C A P. XCIX.

Homo Dei. ἄπὸ ἐπιλεκτοῦ
Senior.

IOSVÆ 14, 6. Τὸ ῥῆμα, ὃ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωϋσῆν ἄνθρωπον Θεοῦ. *Hominem Dei*, id est, Prophetam. usitata locutio Scripturis. Quanquam libri Ebraei hīc, *Servum Dei*. Ex sexto Locutionum licet conijcere Augustinum in ea sententia fuisse, ut existimarit dicendum, *hominem suum*. Quale est, *Dixit Dominus, Ascende ad Dominum*, non laudo.

17, 16. Οὐκ ἀρκήσεται ἡμῖν τὸ ὄρος Εφεραΐμ. καὶ ἄπὸς ἐπιλεκτός, καὶ σιδηρός. Latine legitur ille locus apud Augustinum hoc modo, *Non sufficit nobis mons, & equus electus, & ferrum*. abest illud ἐφεραΐμ. & rectè. est enim scholion ex versu, qui proximè antecedit. ἄπὸς ἐπιλεκτός. Quidam, *equitarum electum*. probaverim ipse, *equos electos*. vide suprā capit. xcv. Interpretatio ex Ebraeo, *Non sufficit nobis mons & currus ferri*, τὸ ὄρος, καὶ ἄρμα σιδηρόν, id est, currus ferrei. ab eo tramite quantum, Deus bone, Græca illa editio. οὐκ ἀρκήσεται ἡμῖν. Ebraicè habetur לֹא יִמְצָא לָנוּ ad verbum, *Non invenietur nobis*, dignum nota.

23, 1. Καὶ Ἰησοῦς πρεσβύτερος, προβεβηκὼς ταῖς ἡμέραις, senior. γηραιός, senex. Argumentum est pri-

primum quod in Ebræo, *Senuit*, & venit in dies: deinde quod mox sequitur, ἐὰν γενηται, καὶ προέβηκε ταῖς ἡμέραις, ubi idem repetit alijs verbis. Quanquam Augustinus Senior in Scripturis non solum ille appellatur: qui est infra etatem senis, sed etiam valde senex. Unde non omnis senior senex, omnis autem senex senior dici potest. προέβηκες ταῖς ἡμέραις. Dicitio merè Ebraica, Græcè παρὸν γενητάς: Latine, longè ætate proventus. plus est quàm προεβύτερος ἢ γεραιός.

CAP. C.

Ἐπηρεῶται ἐν κυρίῳ. *Pugnemus in Chananaum.*
 Διαφθεῖραν ὑπὲρ τοῦς πατέρας αὐτῶν. *Glossema*
 & alia multa.

IUDIC. I, I. Ἐπηρεῶται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν κυρίῳ. poscit Græca consuetudo ἐπηρεῶται τὸν κύριον, & Latina, Interrogabant vel consulebant Dominum. 1, 3. πολέμησομεν ἐν τῷ χαναναίῳ. verito, *Pugnemus in Chananaum.* bene & Latine, pro contra Chananaum. Claudius Quadrigarius, ut pugnatum esset in Gallos. Vide libro septimo, capite 22. Observationum. 2, 18. Et Dominus fuit cum Indice. significanter Græci μετὰ τοῦ κριτοῦ Ὡδωθ, cum articulo. Beatus Augustinus cum indice interpretatur cum unoquoque iudice. acumen hominis. Sequitur enim ecce *Servavit eos è manu hostium omnibus diebus in-*

dicis. & versu decimonono, mortuo autem indicis. Quibus è locis de certo aliquo iudice superiore intelligendum esse apertissimè constat.

2, 19. Διέφθεραν ὑπὲρ τὰς πατέρας αὐτῶν, subaudio τὰς ὁδοὺς αὐτῶν. eadem ellipsis apud Ebræos est. ὑπὲρ τοὺς πατέρας, magis quàm patres. vult dicere, patres suos vitæ ac morum pravitate superabant.

3, 10. καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτὸ πνεῦμα κυρίου, id est, *fuit super eum.* Olim erat, *factus est super eum,* cùm Spiritus Domini utique factus non sit, ut ait Augustinus. Idem exponit Iohan. cap. primo *Ante me factus est:* mihi prælatus est. & rectè.

4, 8. ὅτι οὐκ εἶδα τὴν ἡμέραν ἐν ἣ ἑοδοὶ κύριος τὸν ἄγγελον μετ' ἐμοῦ. Hoc glossema (quippe abest à codice Ebræo) Augustinus ad hunc modum enarrat, *Quoniam nescio diem, in quo Dominus prosperat Angelum meum. Utrum prosperat actus Angeli eius, qui mecum est? an prospera mihi facit per Angelum.* Ego vix dignum puto, quod luce explanationis illustretur.

4, 15. Perterruitque Dominus Sisaram, Interpres recens ex Ebræo, & contrivit. aptius ad sequentia. Nam sequitur in ore gladij. Tamen Græcus ἐξέσπασε.

4, 24. Καὶ σκληρονομήν, id est, interprete Augustino, *Fortis ac prævalidus efficiebatur.* Suprà expositum, *Ut corroboraret cor eorum,* ut induraret.

6, 25. Καὶ μέσχος ἐπ' ἑαυτῇ. eodem expositore

expositorum valet, *Bovem septuennem*. *Bos enim*, inquit, annorum septem, secundum consuetudinem locutionis nostrae, non est utique vitulus. Secundum hanc ergo locutionem dictum est de Sanguar, quod occiderit sexcentos viros, prater vitulos bouum, hoc est, prater boves. Idem libro quarto, In hac locutione notandum putavi eosdem dictos vitulos, quos boves dixerat; sed hoc etiam Graecum idioma esse perhibetur. Innuit locum Numer. 7, 3. ubi nomen Ebraicum שׂוֹר SOR Graeci translatores Μόρξον convertunt.

9, 4. ἄνδρες κενόες vacuos vel inanes, id est, leves. Augustinus, *Inanes posuit pro levibus, quibus sunt contrarii graves*; Vnde dicitur Psalmo 34. *In populo gravi laudabo te*. male allegat hoc testimonium. Nam, in populo gravi, id est, frequenti, numerofo. Nihil verius. Κενοί Ebraice רֵקִים REKIM: unde & R A C A: quod perpetram scribunt R A C H A. Sequitur deinde apud Augustinum, *Quia iam superius septuaginta dixerat filios Ierobaal, id est, Gedeon, & nunc eos septuaginta dicit occisos: quamvis minus occisi fuerint duo, id est, ipse qui occidit, & Ionathan iunior, qui latuit. Lego, & Iotham iunior. Codex Graecus Iudicum 9, 5. καὶ ὑπελέσθη ἰωάννου ἡς ἰεροβόαλ ὁ νεότερος*. Veritas & Iotham. Quod ait, *Quamvis minus occisi fuerint duo*, addubito ne verius sit, *quamvis minus occisus fuerit unus*, nempe Iotham iunior, qui latuit. Vide capite 9,

34. Τέτραρες ἀρχαί. valet ab eodem, *Quattuor partes; ut versu 43. εἰς τρεῖς ἀρχαίς in tres partes, in tres ordines. Liber Ebraeus, in tria capita. Sic versu 44. capita, quæ cum illo, id est, ordines.*

Iudicum 15, 9. καὶ ἐξερρίφθαι ἐν λεχέ. Locus est eius nominis, de quo ad hunc modum Augustinus, *Locus est sic appellatus postea, ex eo facto quod ibi gessit ipse Samson, quando maxilla asini pugnans, mille prostravit. hoc ergo per Prolepsin dictum est, quia post illa omnia gesta, hæc Historia scripta est. Nihil verius. Hic*

locus intelligendus versu 14. καὶ αὐτὸς ἤλθεν ἐως σιαγόνος. Nam

LECHI maxilla.

FINIS.

LOCA SCRIPTURÆ, QUÆ

HAC CENTVRIA EXPLICAN-

tur, aut emendantur.

ΩΧΩ

Cap. Verp.

GENES.

1.	1.	In principio creavit Deus.	cap. I.
3.	17.	καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ὃ ἐντεταλμὲν σοὶ τότε μό- τε μὴ φαγεῖν ἀπὸ αὐτοῦ.	cap. XXI.
9.	2.	In malum prona sunt ab adolescentia.	cap. LXVII.
9.	24.	Cognovit quæ ei fecerat filius minimus.	cap. XXXIX.
11.	3.	Venire, faciamus nobis lateres.	cap. XIX.
10.	10.	Sem filius centum annorum & genuit Arphaxad.	cap. IX.
14.	6.	Ad fontem Mesphat.	cap. LXII.
13.	13.	Ad quercum Mamre Emor fratris Eschol.	cap. LXXXIII.
20.	12.	Filix patris mei.	cap. XXXVIII.
22.	21.	Et Camuel patrem Syrorum.	cap. III.
23.	8.	Sepeliam mortuum meum.	cap. XLII.
24.	49.	Ut vadam ad dexteram vel ad sinistram.	cap. X.
25.	27.	ἠνέστησαν οἱ νεανίσκοι.	cap. XXV.
31.	31.	ἀπὸ δεσφύμερον τὰ πρῶτοτατα σε ἐμοί.	cap. XXXIV.
27.	3.	ἦν ἐν λαβὴ τὸ σκεῦος.	cap. XXXVII.
9.	9.	εἰς τὰ πρόβατα.	cap. XXXII.
28.	6.	εἰς τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας.	cap. XXXV.
29.	5.	Laban filium Nachor.	cap. XXXVIII.
30.	30.	Faciam & ego Domus mea.	cap. I.
31.	13.	ὅτι τὸ πρῶτον.	cap. LXXXV.
42.	42.	Nisi Deus patris mei Deus Abraham.	cap. LXIX.
34.	28.	καὶ πάντα τὰ σώματα.	cap. XXII.
36.	2.	Et Abolibama filiam Ana.	cap. LXXVII.
37.	22.	Ne interficiamus animam eius.	cap. LXI.
27.	27.	Et manus nostra ne sit in eum.	cap. LXXXVI.
ibid.	35.	Frater noster, caro nostra.	cap. LXXVIII.
35.	35.	Descendam ad filium meum lugens in infernum.	cap. LXXV.
40.	19.	Auferet Pharaon caput tuum a te.	cap. LXXXIX.
41.	1.	ἐγὼ sum Pharaon.	cap. XCI.
44.	44.	Εἶδομαι ὅτι ἐστὶ σὺ τὸ.	cap. XCII.
42.	2.	ἰδοὺ, ἀκήκοα ὅτι ἐστὶ σὺ τὸ.	cap. XCIII.
13.	13.	δωδεκά ἐσμέν ἐν γῇ χαναναί.	cap. LXXXIII.

INDEX LOCORVM

42.	23.	Et ipsi nesciebant quod audiret Ioseph.	cap. xxiij.
44.	6.	Secundum verba hac.	cap. liij.
	7.	Cur loquitur Dominus secundum verba hac?	cap. liij.
46.	5.	Et Ioseph ponet manum super oculum tuum.	cap. j.
46.	28.	καθ' ἡρώων πόλιν.	cap. lx.
47.	12.	σίτον καὶ σάματα.	cap. xxiij.
	20.	καὶ ἐγένετο ἡ γῆ τῷ Φαραῶ.	cap. lvij.
50.	3.	αἱ ἡμέραι τ' ταφῆς.	cap. viij.
	15.	Παῦλα τὰ κακὰ ἀνιδεχόμεναι αὐτῶ.	cap. lj.
	17.	Καὶ νῦν δέξει τὴν ἀδικίαν.	cap. xxiij.

Cap. Vers.

EXODI.

1.	21.	ἐποίησαν ἑαυτοῖς οἰκίας.	cap. l.
2.	18.	Quae reuerſe ad Raguel patrem suum.	cap. lxix.
3.	22.	παρὲ γέιτον καὶ συσκήνη αὐτῆς.	cap. xlix.
8.	0.	Dimitte populum ut seruiant mihi.	cap. xliix.
	6.	Ascendit rana.	cap. lvij.
	14.	Collegerunt eas acervos acer vos.	cap. xlvj.
10.	4.	Ego importabo cras locustam in fines tuos.	cap. xlvij.
12.	3.	κατ' οἰκὰς παρῶν.	cap. lxxxiiij.
13.	13.	Omne adaperiens vuluam asine.	cap. xx.
16.	4.	ἀετοὺς ἐν τῷ ἕρανῳ.	cap. lv.
18.	12.	Acceptis lethra sacer Moysi holocaustum & viſtimas Deo.	
		cap. lxx.	
21.	6.	Serviet ei in seculum.	cap. xlvij.
23.	28.	Mittam crabronem ante te.	cap. xlvij.
28.	29.	καὶ λήψεται Ααρὼν. &c.	cap. lxxxij.
32.	1.	Videns autem populus. &c.	cap. xvij.
	ibid.	Surge, fac nobis deos.	cap. xix.
	31.	Fecerunt sibi Deos aureos.	cap. liij.
34.	17.	Deos conflatiles non facies tibi.	cap. lix.
	25.	καὶ ἢ μὴ ποιηθῇσθαι εἰς τὸ πρῶτον εορτῆς.	cap. liv.
35.	31.	Ποιεῖν τὸ χρυσόν, &c.	cap. lxxxix.

Cap. Vers.

LEVIT.

11.	6.	Anima nostra arida, non est quicquam in Man oculi nostri.	
		cap. liix.	
13.	45.	καὶ ἀνέλας τὸ κεκλήσειαι.	cap. xvj.
	55.	εἰ δὲ ἢ μὴ μεταβάλη ἡ ἀφ' ἣν ὄφιν αὐτῶ.	cap. xvij.
16.	21.	Ἐξ ὧσιν ἐλπίσιν χερί ἀνθρώπου ἐποιμα εἰς τὴν ἐρημίαν.	
		cap. lxxxj.	

VET. TESTAMENTI.

22. 12. *Filia Sacerdotis cum fuerit viro extraneo.* cap. lxiv.
24. 15. *Vir vir qui maledixerit Deo suo.* cap. lxxv.

cap. Verf.

N V M E R.

7. 2. *Capita domus patrum.* cap. lxxxiiij.
10. 29. *Τῷ Ἰωῶβ ἡρᾷ Ραββὴλ τῷ Μαδιανίτῃ [αμύρο] Μωουσῆ.*
cap. lvj. & lxxix.

15. 30. *καὶ ψυχὴν, ἥτις ποιήσῃ ἐν χειρὶ ὑπερηφανίας.* ca. xlv.

20. 29. *ὃ ἀπελυθῇ Ααρώων.* cap. xlii.

21. 7. *Ut auferat a vobis serpentem.* cap. xlvij.

24. 11. *Salumith filia Dabri.* cap. lxxij.

25. 15. *Ὁυκ ἔτηρ σὲ ἐρχομῶν Ἰδινας σομαδ.* cap. xl.

- ibid. *Domus patris in Madian.* cap. lxxxiiij.

26. 2. *Ααβὶ τὴν ἀρχὴν πασῆς συναγωγῆς ἡῶν Ἰσραήλ.*

cap. lxxij.

D E V T.

1. 17. *Verbum quod durum erit a vobis.* cap. xlv.

4. 20. *Fornax ferrea.* cap. xliij.

11. 4. *καὶ τὰ τέρεατα αὐτῶν, καὶ ὅσα ἐποίησε τὴν δύναμιν τῶν*

Αιγυπτίων.

cap. lxxj.

11. 14. *καὶ δώσει τὸ ὕδωρ τῇ γῇ σε καὶ ὄρεα πτωίμεαν καὶ ὄψιμον*

cap. xliij.

15. 6. *Fanerabis gentibus multis,* cap. lxxvij.

10. *Διδὼς δώσεις αὐτοῖς, καὶ δανείζων δανείσεις αὐτοῖς. &c.*

cap. lxxvi.

17. *ὅσα ἐποίησε Φαραὼ βασιλεῖ Αιγύπτου.* cap. lxxi.

17. 16. *Πληθυνεῖ εαυτοῦ ἵππον.* cap. xc.

24. 7. *καὶ καταδυναστεύσας αὐτὸν ἀποδῶται.* cap. xcviij.

27. 21. *Maledictus qui dormierit cum omni iumento.* cap. eod.

28. 48. *Servies inimicis tuis.* cap. eod.

49. *Gentem cuius linguam non audies.* cap. xciv. xcviij.

31. 16. *Dormies cum patribus tuis.* cap. xcviij.

32. 14. *Cum adipe renum tritici.* cap. eod.

43. *ἐυφρανθήτε ἔρανοι ἅμα αὐτοῖς. &c.* cap. xcvi.

cap. verf.

I O S V A E.

5. 13. *Et fuit cum esset Iosue in Iericho.* cap. xcviij.

8. 9. *ἀπὸ Βαλὰσσος τῆ Γαῖ.* ibid.

18. *ἐν τῷ γαισῶ.* ibid.

22. *ἐνὰ μέσον τῶν Ἰσραήλ τῶν περὶ βορρῆς.* ibid.

11. 20. *Κατισχύσαι αὐτὸν τὴν καρδίαν.* ibid.

INDEX LOCORVM

14.	6.	Πρὸς Μαυσὴν ἄνδραπον θεῷ.	cap. xcix.
17.	16.	Τὸ ὄρϞ Εφραίμ, καὶ ἵππϞ ἐπὶ λικϞϞ.	ibid.
20.	✱.	Qui percussit animam nolens.	cap. lxi.
23.	1.	ΠροσβύερεϞ, προσβεβηκώς ταῖς ὑμέραις.	cap. xcix.

cap. verſ.

I V D I C V M.

1.	1.	ἐπὶ ῥώτων οἱ ἱσραὴλ ἐν κυρίῳ.	cap. c.
	3.	Πολεμήσομεν ἐν τῷ χαλκῷ αἰῶ.	ibid.
	31.	Acho ſive Accho.	cap. vj.
2.	18.	Dominus fuit cum Iudice.	cap. c.
	19.	Mortuo autem Iudice.	ibid.
	ibi.	Διέφθειραν ὑπὲρ τὰς πατέρας.	ibid.
3.	10.	καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτῷ πνεῦμα κυρίου.	ibid.
4.	8.	ὅτι σοὶ οἶδα τὴν ἡμέραν. &c.	ibid.
	11.	Haber autem Cineus recesserat quondam. &c.	cap. lxi.
	15.	Perterruit q. Dominus Cīatam.	cap. c.
	24.	καὶ σπληννομένη.	ibid.
6.	25.	καὶ μέσσην ἐπταετῆ.	ibid.
	9.	ἀνδρας κένυς.	ibid.
	5.	καὶ ὑπελείφθη Ιωάθαμ.	ibid.
	34.	Τέσσαρες αρχαί.	ibid.
	44.	Capita, quia cum illo.	ibid.
15.	9.	καὶ ἐξῆρτίφθησαν ἐν λελχεί.	ibid.
	14.	καὶ αὐτὸς ἤλθεν ἕως σιαγόνϞ.	ibid.

Cap. Verſ.

R V T H.

1.	3.	Et venerunt in agrum Moab, & fuerunt ibi.	cap. lxxxix.

Cap. Verſ.

E S T H E R.

1.	✱.	Ad verbum regis quod fecerat in manu eunuchorum.	ca. xlv.
2.	21.	Quaſterunt mittere manum in regem Aſuerum.	ca. lxxxvj.
5.	1.	Die tertio induit Eſthera regnum.	cap. xc.
3.	10.	Qui uchebantur R E C H E S.	cap. lxxiij.
13.	10.	Μη ὑπερβῃς τὴν κληρονομίαν σου.	cap. xxx.

Cap. Verſ.

E S D R A E.

4.	3.	Nihil nobis & vobis.	cap. xxvj.

Cap. Verſ.

I O B.

1.	6.	& 2: 1. Filij Dei.	cap. xcvi.
2.	6.	Omnia dabit pro anima ſua.	cap. lxi.

✱ r

NOVI TESTAMENTI.

38.	7.	Et iubilarent omnes filij Dei.	cap. xcvi.
Psal. Verf.		PSALM.	
2.	4.	Qui sedet in caelo.	cap. xix.
4.	6.	Quis ostendit nobis bonum?	cap. lj.
7.	12.	EL ZOEM.	cap. vij.
34.	4.	In populo gravi laudabo te.	cap. c.
36.	26.	ὅλην τὴν ἡμέραν δαυείζεις.	cap. lxxvii.
65.	4.	Omnis terra adorent te.	cap. xlvii.
78.	9.	Κύρια ῥύσαι ἡμᾶς.	cap. iv.
81.	1.	Deus in medio deorum.	cap. lxx.
	4.	Ego dixi, dñ estu.	ibid.
	8.	Surge Domine, iudica terram.	cap. xix.
89.	2.	ἕως ἡ αἰῶνος σὺ εἶ.	cap. vij.
101.	27.	ὡσεὶ παρῖβ. ἐλίζεις αὐτὸς.	cap. xxiv.
104.	18.	In ferrum venit anima ipsius.	cap. xlii.
105.	22.	Ut vinceret principes in anima sua.	cap. xxix.
107.	10.	Vinctos afflictione & ferro.	cap. xc.
119.	57.	Pars mea Dominus.	cap. xxx.
141.	5.	Qui requirat animam meam.	cap. xlv.
149.	4.	Compedes ferri.	cap. xlii.
Cap. Verf.		PROVERB.	
25.	22.	Capiet carbones ignis super caput ipsius.	cap. lxx.
Cap. Verf.		IESA.	
33.	9.	In paludes versus est Saron.	cap. xxvij.
Cap. Verf.		EZEC.	
16.	5.	In abiectiōe anima tua.	cap. xlii.
Cap. Verf.		HOSEA.	
6.	5.	Occidi eos verbis oris mei.	cap. v.
Cap. Verf.		IOEL.	
3.	4.	Quid vos mihi?	cap. xxvj.
Cap. Verf.		MICH.	
1.	3.	lunge currum τοῦ RECHES.	cap. lxxiii.

LOCA NOVI TESTAMENTI.

Cap. Verf.		MATTH.	
8.	29.	Τί ὑμεῖς ᾄδετε.	cap. xxvi.

INDEX LOCORVM.

20.	16.	Multi vocati pauci electi.	cap.ij.
26.	12.	Ad sepeliendum me fecit.	cap.vij.
Cap. Verf.		MARC.	
6.	39.	Συμπόσια συμπόσια.	cap.xlvi.
14.	8.	Ungere corpus in sepulturam.	cap.viii.
Cap. Verf.		LVC.	
2.	29.	Nunc dimittis seruum tuum Domine.	cap.xij.
Cap. Verf.		IOHAN.	
12.	7.	In diem sepultura mea.	cap.viii.
19.	40.	Sicuti mos est Iudeis sepelire.	ibid.
Cap. Verf.		ACT.	
9.	35.	καὶ τὸν Σατανᾶν.	cap.xxvij.
12.	8.	Calcea caligas tuas.	cap.lxxiv.
16.	24.	Εὐλογ.	cap.xij.
Cap. Verf.		ROM.	
8.	30.	Quos predestinavit, eos & vocavit.	Cap.ij.
Cap. Verf.		I. CORINTH.	
10.	*	Neque idolis serviamus sicut quidam ipsorum.	cap.xviii.
Cap. Verf.		AD PHILIPP.	
1.	23.	ἐπιθυμῶν ἔχει εἰς τὸ ἀπολύσαι.	cap.xij.
		2. TIMOTH.	
4.	14.	Alexander ararius multa mala mihi ostendit.	cap.ij.
		AD HEBRAEOS.	
9.	15.	Ue qui vocati erant promissam aeternam hereditatem perciperent.	cap.ij.
*		Secundum autem semel quotannis solus Pontifex.	cap.lxxviii.
		I. PETR.	
3.	20.	Osio anima fuerunt in arca Noe.	cap.xxij.
		IYDAE.	
5.	I.	Vocatis à Deo Patre.	cap.ij.

FINIS.

VERBORVM ET RERVM

INDEX.

- A.**
A Bimelechi dicti olim
 reges Philisteorum, 92.
 Accipere iniquitatem, 21.
 Accipere victimam, 70.
 Accipiter unde appellatus,
 capite 75.
 Acervi acervi, pro acerva-
 tim, 46.
 Acho vel Ache, urbs, quæ
 postea Ptolomais, 6.
 Ad dextram ire quid signi-
 ficet, 9.
 Adeps granorum tritici, 97.
 Aegyptiorum Reges ante
 Pharaones: post Alexandrum
 Ptolomæi dicti usque ad Cle-
 opatram, 92.
 Afflictione & ferro vincitus
 quid sit, 90.
 Aholibama perperam lectū
 pro Oholibama, 77.
 Ain, oculus. item color, 17.
 A L non, pro E L Deus, &
 contra, 7.
 Andree Melvini Schoti sen-
 tentia de articulo Symboli,
 Sepultus est, 8.
 Anima de corpore, 13.
 Anima vox ambigua, 61.
 Animam occidere quo sen-
 su dicatur, ibid.
 Annus dierum, 91.
 Annus triplex, cævus, abun-
 dans, æquabilis, ibid.
 Antiochi, reges Syriæ, 92.
 AΦη, plaga lepræ, 17.
 Απολυσεν in mortis menti-
 one, 12.
 Απολύσαι γυναῖκα, ibi.
 Aram filius Camuel, 3.
 Aram is, qui Aramaeos in-
 stituit, alius à superiore, ibid.
 Αρχαι, ordines, partes, quas
 Ebraei capita vocant, 100.
 Area area, id est, per areas,
 cap. 46.
 Arfacidæ dicti olim com-
 muni vocabulo reges Persa-
 rum, 92.
 Asina quomodo Ebraicè
 appelletur, 20.
 Audire, pro intelligere, 94.
 Auferet caput tuum ambi-
 guè dici, 89.
 Augustinus correctus, 55.
 ignarus fuit linguæ Ebraicæ,
 84. Græcæ perexiguam noti-
 tiam habuit, ibid.
 Augusti nomē generale, ut
 Cæsaris, ut Pharaonis, &c, 92.
B.
 BERTH foedus, 35.
 interpretatur διαθήκη à vete-
 ribus. Hinc testamentum pro
 foedere, ibid.
 Bethel, domus Dei, 85.
 f

Biblia Græca correctâ. 4. 7.

9. 16. 24. 36. 40. 72. 91. 96. ex-
plicata. 44. glossemate fana-
ta. 66. illustrata. 81. 82. & 83.

Biennium dierum, 91.

Bustuarius, 8.

C.

Cham filius Noë secun-
dus; non minimus, 39. pater

Chanaan, ibid.

Chaph pro Beth, 29.

Chidon, scutum, 98.

Cæsares dicti nomine com-
muni Romanorum Impera-
tores, 92.

Cames sequete hareph ca-
mets corripitur, 77.

Camuel pater Aram, non
Syrorum, 3.

Capit pro rapit, 75.

Capita domus patrum, 83.

Capita Ebrai, Græci *ἑβραῖοι*
vocant. sunt ordines, ut cum
exercitus in certos ordines si-
ve turmas distribuitur, 100.

Caput tollere, 89.

Caro nostra, pro consan-
guineis noster, 87.

Confortari cor, 98.

Convivia convivia, pro eo
quod est per convivia, 46.

Corpora, *ῥῥῶματα*, defer-
vis, 22.

Corroborare, pro indura-
re, 98.

D.

Dabri quid, 63.

Dativus pro genitivo, 57.

Datum & donum ut disse-
rant, 11. hoc *δῶρον*, illud *δῶρον*

Græcis appellatur, ibid.

Deo suo maledicere quid
sit, 65.

Descendit ad inferos, aliud
ab illo; Sepultus est: quia u-
surpatur etiam de non sepul-
to, 76.

Dextera quid significet Au-
gustino in his verbis, Vadam
ad dexteram vel ad sinistram
cap. 10.

Dierum annus. Vide, an-
nus dierum.

Dij constatiles quinam, 59.

Dij Elohim, de vno vitulo.
item de Deo vero, 53.

& de principibus, 65.

Domnum consulere quo-
modo Ebr. dicatur, 100.

Domum facere quid, 50.

Domus patrum sive patri-
arum, 83.

Dormire, manere, 54.

Dormire, concumbere,
cap. 97.

Dormire cum patribus, ib.

Dualem numerum usur-
pant Ebrai pro uno & duobus
cap. 42.

Durum a vobis aliter ex-
positum ab Augustino, quam
a Hieronymo, 41.

Ebrais

E.

Ebrais solitum ponere primum nomen generis: deinde speciem subijcere, 73.

Ebrai verbo includunt verba, 99.

Ebrais servis in Iubilao libertas dabatur, non alijs, 80.

Elohim, de uno Deo, & de vitulo, 53. an eo numero significetur trinitas, ibid.

Elohim de principibus ac Iudicibus, 65.

Ellipsis verbi substantivi frequens apud Ebraeos, 58.

EMMO, cum illo, 96.

Enallage numeri, 84.

Enaphrasis, 8.

Esse viro, nubere, 64.

Esse pro habitare, 88.

Equus pro equis, 95.

F.

Facere aurum, 79.

Facere domum alicui, 50.

Facere domui, ibid.

Fath, plaga, 63.

Ferreæ fornax, 13.

Ferrum, pro nervo ferreo, ibid.

Filia pro nepte, 38.

Filij Dei de Angelis, 96.

Filij filiorum tanquam filij, 35.

Filij nominis ellipsis, 84.

Filius pro nepote, 38.

Filius centum annorum, 9.

Fœnerare pro mutuum dare, 67.

Frater noster, etc. caro nostra differre videri, 87.

G.

Gæsa & γαίω, quid, 98.

Gæsa, γαίω, 56.

Gessen siue Gosen interpretibus Græcis est heropolis, 60.

Gesum, hasta gallicana Virgilio, 98.

Græca editio corrigitur. vide, Biblia Græca correctæ.

Gravis, pro multis, frequens; unde, in populo gravi, 100.

H.

Hamor, asinus vel asina, 20.

Hasi, pro HASID, 82.

Heropolis quondam Heropolis, à Mose Gosen appellatur, si credendum interpretibus Græcis, ibid.

Hieronymus emendatus, cap. 84.

Hobab, socer Moysi: à Demetrio A B A B dictus, 56. & 69.

Homo Dei, Propheta, 99.

Homo homo, pro quicunque, 65.

Homo sacerdos, 64.

I.

Iescha cognomentum S A. f 2

VERBORVM ET RERVM

RAI uxoris Abrahæ, ut tra-	gustino, 97. eius catachresis,
dedit Hieronymus. 38.	ibid.
Iericho, de agro ac territo-	Latrones pro alteruter la-
rio Iericho, 98.	tronum, 42.
IN anima, 29.	Leechi nomen loci, 100.
In seculum, pro illo, usque	unde sit appellatum, ibid. in-
ad Iubilæum, 80.	terpretatur <i>σιναι</i> , id est, ma-
In manu hominis, pro eo	xilla sive mala.
quod est, opera hominis, sive	Libitinarius, 8.
per hominem, 81.	Lignea custodia, 13.
In manu superbæ, 44.	Locus Dei, Bethel, 85.
Inanes, pro, levibus, 100.	Lucerna, NER, 15.
Indurari, pro, fortem ac va-	
lidum effici, 100.	M.
Inducere regnum, 90.	MALCOS pluvia seroti-
Indutus gloria, ibid.	na, 45.
Iosephus emendatus de cō-	Manū mittere in aliquem,
iectura, 32.	quid, 86.
Iotham, filiorum Gedeon	Manus nostra in eum sit,
minimus nati, perperam Io-	ibid.
athan vocatur in codicibus	Maris vocabulo occidens
Græcis, 100.	significatur, & cur, 98.
Ιατρῶν, nomen ambiguum	Medulla tritici, 97.
esse, 95.	Mesphat, olim lectum, pro
ἵππος ἐπὶ λεύκος, 99.	Misphat, ut etiam Medras pro
ἵππος ἢ, equitatus, 95.	Misphat, 62.
	Mos claudendi oculos de-
K.	functorum, 1.
Καὶ, pro, κύριε, 4.	Μόσχῶν tam bovem, quam
Κατὰ σώματα, quid, 22.	vitulum denotat, 100.
Κεκοὶ homines leves, quos	
Hebræi KECIM vocant, 100.	N.
	NAA R media Ain de pu-
L.	cro recens nato, 25. & 67.
Laban filius Bathuel, nepos	NER, lucerna, 15.
Nachoris, 38.	NI R, novalis, ibid.
Λατρεύειν quid propriè Au-	NOMē loco pronominis, 56

INDEX.

Nomina propria perperam $\Phi\alpha\upsilon\eta$, lingua, sermo, 97.
 exposita esse à veteribus, 31. Pluralem usurpant Ebraei
 Non particula repetita ἀπὸ de uno è pluribus, 42.
 τοιῶν, 57. Pluvia serotina, 45.
 Non invenitur nobis, pro Pontifex semel in anno in-
 illo, Non sufficit nobis, 99. grediebatur sanctum sancto-
 rum, 78. postridie Sacerdo-
 tes convivio excipiebat, ibid.
 quo tempore anni hoc acci-
 derit, ibid.

O.

Occidere, pro molestum
 esse, 5. $\Pi\epsilon\acute{o}\beta\alpha\lambda\alpha$ vocant Lxx. &
 Oholibama rectius scribi, 77. oves & capras, 33.
 quam Aholibama, 77. Ptolomais quondam Acho-
 Omnis pro quilibet, 97. vel Ace. 6.
 Omoth, gens eius nomi-
 nis, 40. Ptolomæi reges Aegypti
 Onerare gratia, 28. dicti post Alexandrum, qui
 Onerare laudibus, promif-
 sis, &c. ibid. cap. 92. prius Pharaones vocabantur,
 Oυς, asinus & asina, 20. Puncta rapta afficiunt litte-
 Opera sancti, 79. ram præcedentem simili pun-
 Oυς, color, 17. cto, 77.
 Ostendere bonum, 51. Pugnamus in Chananæ-
 Ostendere mala, ib. um, 100.

P.

Panis, pro alimento, 55. Quærere animam alicuius
 Pars mea Deus, 30. in malo tantum dici, non in
 Partis metaphora unde bono, 45.
 sumpta, ibid. Quid mihi & tibi? 26.
 Pater de ayo, 69.

Pecora duorum generum

esse, 33. R. Raguel pater filiarum Ie-
 $\Pi\epsilon\acute{\iota}\delta\epsilon\gamma\epsilon\theta$ & $\pi\epsilon\acute{\iota}\delta\epsilon\gamma\epsilon\delta\epsilon\upsilon\varsigma$, 56. thro, an avus fuerit quaesitum
 Pernoctare, manere, 44. cap. 69.

Pharao generale regū Aec-
 gypti, 92. In ea lingua regem
 significare, ibid.

PHATAR quid, 12. S. RENES quid, 73.
 SANIR, in ea voce Hic-
 renes tritici, 97.

VERB. ET RERV M INDEX.

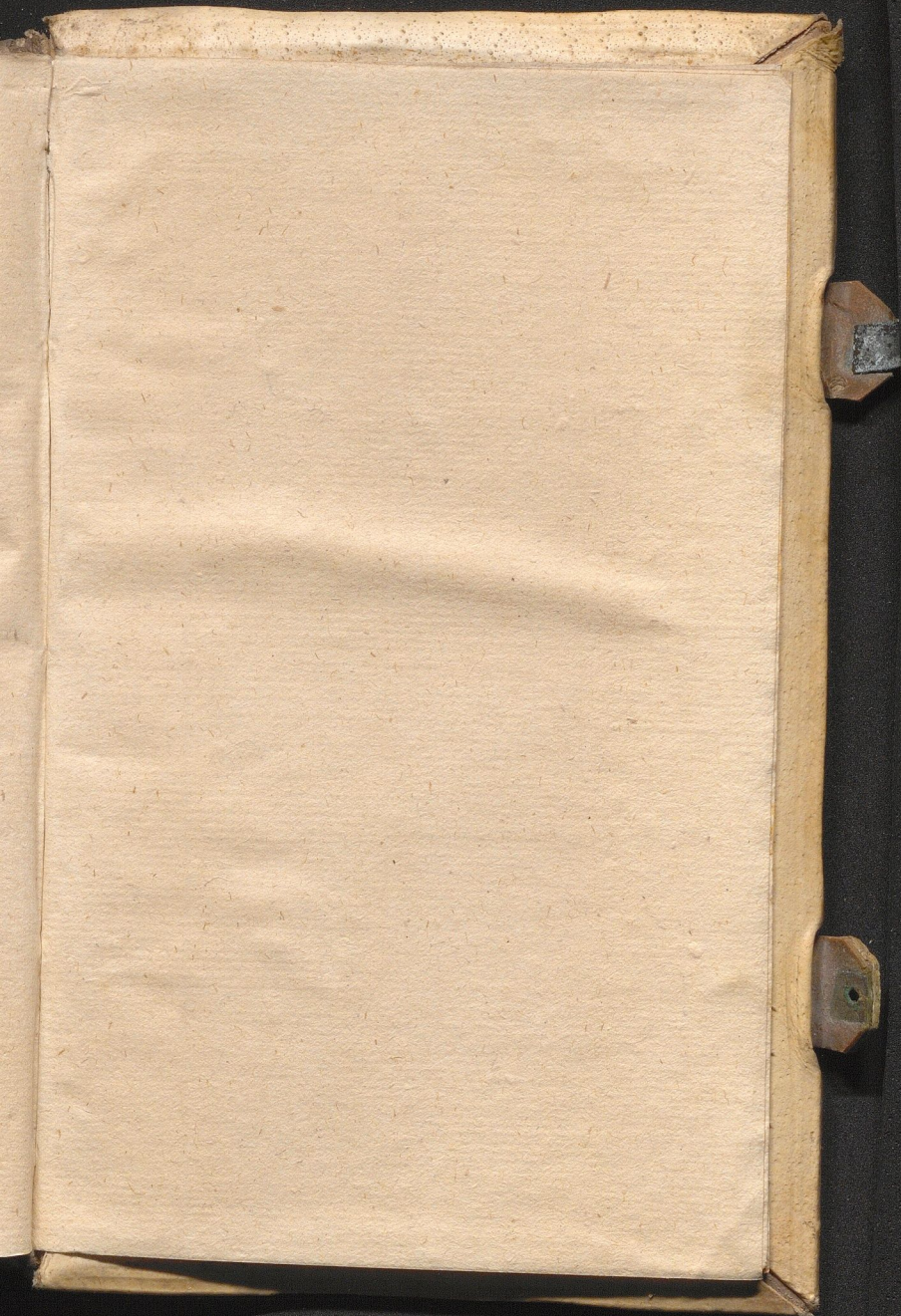
onymus notatus,	15.	T.	
Saron & Saronas,	27	Ταφεί; pro τήλαφιασθείς, 8.	
Sarai, cognomento Iescha.		Testamentū pro fœdere, 35	
vide Iescha.		Teth, subter,	14.
Secundum verba hæc,	52.	Τὴ μὲν καὶ σοί;	26.
Senior quis in Scripturis		Tollere caput,	72.
Augustino appelletur,	99.	Totum pro parte,	18.
Sepelire, pro aromatibus		Tradiitio Ebraica de Cha-	
condire, quod Græci dicunt		naan,	39.
τὴλαφιάζειν,	8.		
Sepeliam mortuum meum		V.	
de Sara quomodo dicatur,	42	Vas, instrumenta venatiq-	
Sepultus est, quid Andrea		nis,	37.
Melvino significet in Symbo		Venite, pro agendum,	19.
lo Apostolorum,	8.	Videre, pro audire,	93.
Sepultus est, & descendit ad		Vinctus afflictione & ferro	
inferos disferre inter se,	76.	quid,	90.
Serotina pluvia quenā,	43.	Vir vir, pro quicunque,	65
Servi peregrini alia condi-		Vitulus de bove,	100
tione serviebant ac Ebrai,	80	Vnum verbum ponunt E-	
Servos Græci non σαρμάτια		brai pro duobus,	70.
modò, sed etiam σώματα vo-		Vocatorum genera quæ-	
cant,	22.	nam,	2.
Singularis pro plurali,	47.	Vocatus & electus ut dif-	
& 48.		ferant,	ibid.
Son per S, Sade,	33.	Vocatus, pro officaciter vo-	
Spiritus Domini fuisse quā		catus,	ibid.
factus esse rectius dicitur,	100	X.	
Surge, pro agendum,	19.	Σύλον, numella,	13.

FINIS.

ERRATA.

Centuria secunda, cap. xxxvij. aliud cogitans scripsi, *vel quia interpretes olim legerunt בלד absque Ioth.* tu emenda, & scribe, *vel quia interpretes olim legerunt בליו pro בליו.*
 lxxxv. ὁ ὀφθαλμὸς σοι. xcviij. ψύχην. xcix. σὺν ἀρχέσει.

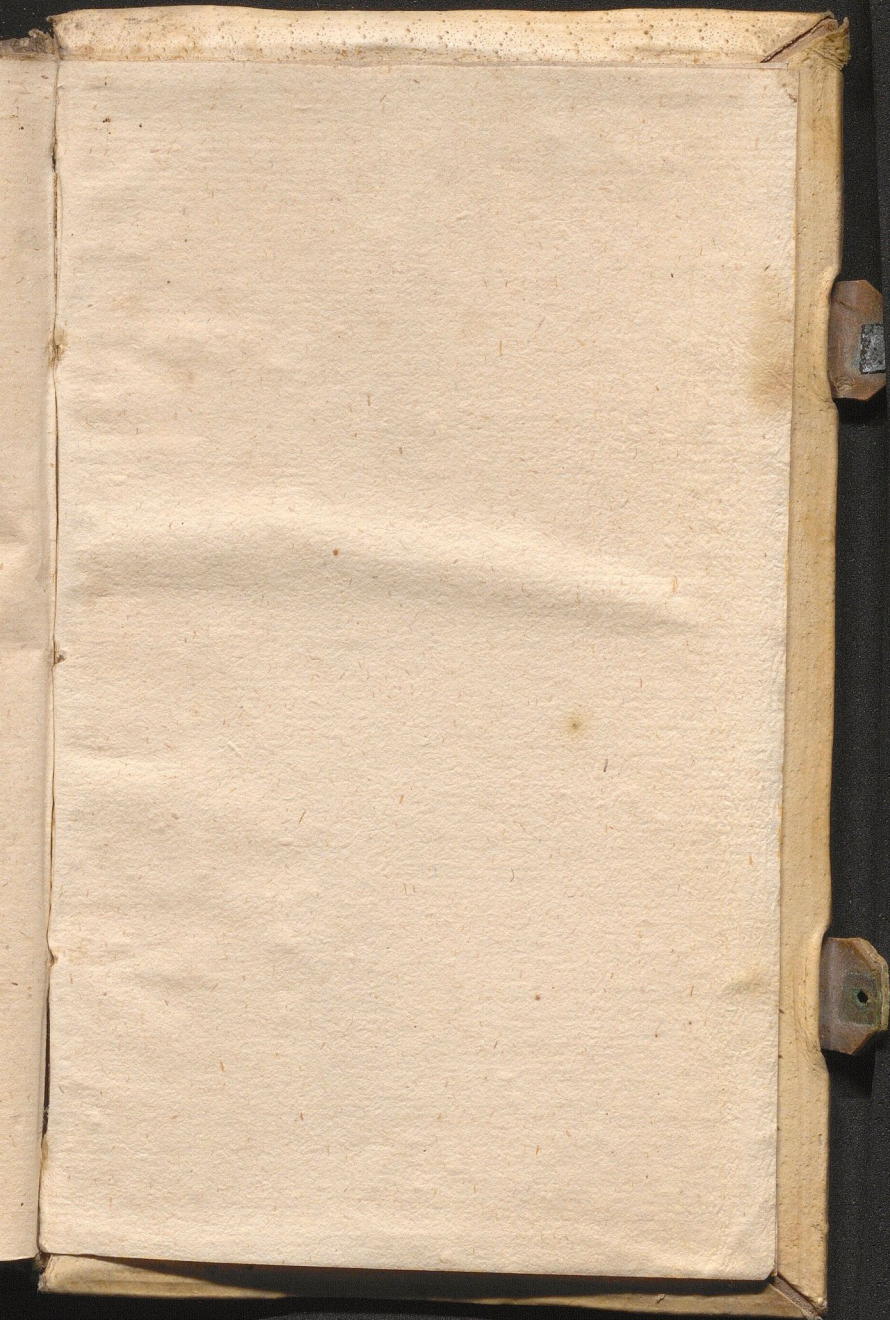

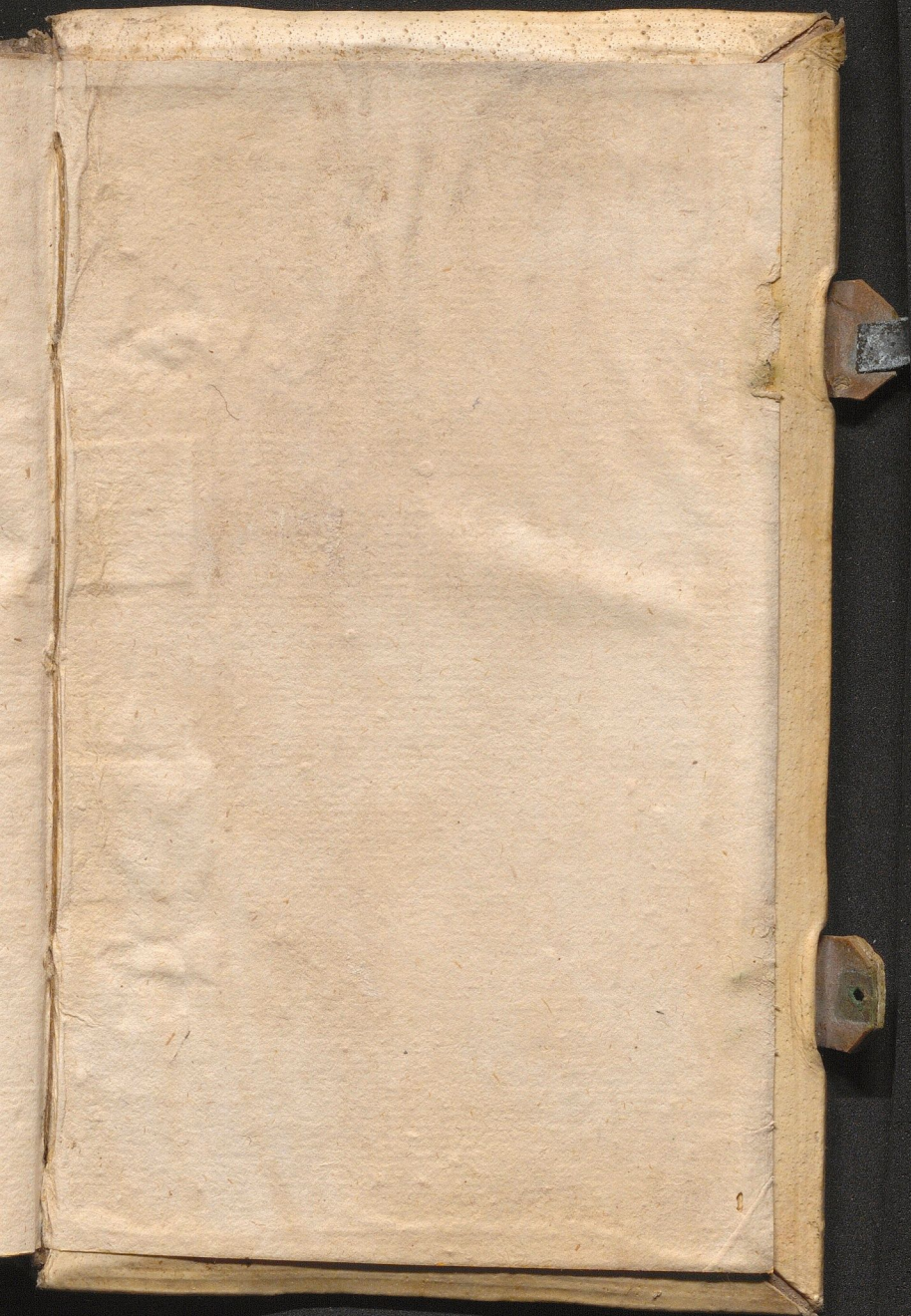

Ge. Jung von
infrascripta
proh. J. J. J. J.
J. J. J. J.

Ge. Jung von
infrascripta
proh. J. J. J. J.
J. J. J. J.

J. J. J. J. J. J.
infrascripta
proh. J. J. J. J.
J. J. J. J.

ALVENSLEBEN
V
540

MISC

CENT

Con

